

Fritz Schur-universiteter

Det havde noget på sig, da FORSKERforum allerede i begyndelsen af september fokuserede på konsulentfirmaet Nextpuzzles anbefaling af mere statsstyring, herunder især ministerudpegning af bestyrelsesformænd eller –medlemmer.

Skal vi have Fritz Schur-bestyrelsesformænd, lød spørgsmålet med henvisning til, at med ministerudpegning risikerer uni'erne at få typer ind som Schur. VK-regeringen belønnede Schur med formandsposter i SAS og i DONG for, at han er partiet Venstres fundraiser, og for at han var gode venner med eks-statsminister Anders Fogh Rasmussen. Stort set alle ved nu, hvordan Schurs forvaltede opgaven i skandalesalget af DONG.

Reformmodel: Indstillingsudvalg og minister-udpegning

Historien om ministerudpegning lignede en konspirationsteori, men den er siden bekræftet af andre medier. Først kom WEEKENDAVISEN's forside (7. oktober) og siden har MANDAG MORGEN (16. oktober) bragt det samme til torvs.

Det er ikke, fordi minister Tørnæs har bekræftet sagen, men hendes manglende afvisning er også en slags bekræftelse.

Og mediernes anonyme kilder – for det er fortsat et skandaleforslag, der ikke findes - fortæller, at dept.chef Agnete Gersing holdt et hemmeligt møde i slutningen af august, hvor hun konkretiserede skuffeplanen: Der skal indføres et centralt indstillingsudvalg med fem personer (med dept.chefen selv i spidsen). Udvalget skal indstille to personer til posten som bestyrelsesformand, som ministeren så skal vælge

mellem. Og bestyrelsesformanden skal så lave en ønskeliste over de øvrige eksternt udpegede medlemmer (flertallet i bestyrelsen), som så skal godkendes af ministeren.

Scenario: Bestyrelsesformand bliver styrelseschef

For lægmand ser det relativt uskyldigt ud med indstillingsudvalg og ministerudpegning. Men for politologer med kendskab til statsforvaltning og management er det langtfra uskyldigt.

Overført på uni'erne vil ministerudpegning indføre en topstyringsmodel, der i praksis afmonterer den relative autonomi, som bestyrelserne har i dag. Den vil gøre bestyrelsesformanden til en slags "styrelseschef" under ministeriet. Han underlægges ikke formelle instruktionsbeføjelser som embedsmand, men der vil være en indbygget loyalitetsforpligtelse opad.

Modellen vil indføre en direkte styringskæde fra ministeren gennem dept.chefen til bestyrelsesformanden til rektor til institutledere, der så sender instrukser ned til de menige i systemet.

Nogle uni-ledere har luret faresignalerne, og modarbejder skuffeplanerne med retorik om, at det selvejende og formelt selvstyrende universitets autonomi er på spil. Det er brud på armslængdeprincippet. Ministerudpegning vil mistænkeliggøre uni'erne for ikke at være uafhængige, og hvor er forskningsfriheden, spørges der i de protester, som forsøger at få Tørnæs til at trække forslaget, før hun har fremsat det...

CBS-ledelsen gemmer sig
Vil ikke kommentere brug eller misbrug af CBS' logo i politiseret rapport

4

Miljøministeriet flytter sig
Spænding om 3. udkast til standardkontrakter med eller uden klausuler om tavshed og offentliggørelse

6

Journalister ligner os selv
- resten er dumme. Hvordan foregår samspillet mellem forskere og journalister?

10

Tørnæs er selektiv
Ministeren udvælger selektive data i SU-debatten, og ignorerer det, der ikke passer hendes politik, konstaterer forskere

12

TEMA: Statsstyring 14-21

Bestillingsrapport skal legitimere 15
Konsulentfirmaet Nextpuzzle afleverede kontroversiel rapport med dårlig dokumentation. Men med konklusioner, som ministeriet kan bruge

Ministerudpegning a la Sverige 16
I Sverige er der en slags ministerudpegning af bestyrelsesformand. Men herfra er der ikke en hierarkisk styringskæde nedad som i den danske Uni-lov, forklarer svensk politolog

Bestyrelsesmedlemmers profil 18
Hvorfor vil ministeren have ret til at udpege bestyrelsesformænd, for hun vil formentlig vælge de samme typer, som sidder i dag, siger magtforsker

Fra menig til forskningsleder 30-32
3 korte ESSAYS om hvordan springet opleves? Og nogle gode råd til nuværende og kommende mellemledere

Politisk styring og lysenkoisme

Denne tid bliver det ivrigt diskuteret, hvad danskhed er for en størrelse, og hvad der karakteriserer det at være dansk. Et godt bud kunne være tillid – danskerne er verdensmester i at have tillid til hinanden, til staten og til magthavere og selv til SKAT, før det nedsmeltede. Det er en værdi, vi som nation gennem generationer har udviklet og værnet om, og som er helt altafgørende for et velfungerende og aktivt demokrati. Derfor er det så meget mere bekymrende, at danskernes tillid til politikerne har været markant faldende over de sidste 10 år og sjældent har været lavere.

Årsagerne kan være mange. En mulig forklaring kan være det mere og mere omkringsiggribende spin og manglende oprigtighed, idet man siger et, og man gør noget andet. Ting bliver fordrejet, så det passer til det politiske formål. Dette kaldes lysenkoisme.

Lysenkoisme var en politisk kampagne mod genetik og videnskabeligt baseret landbrug anført af Trofim Lysenko og støttet af de sovjetiske myndigheder tilbage i 1920'erne. Udtrykket lysenkoisme bruges i dag metaforisk til at beskrive manipulation eller fordrejning af den videnskabelige proces for at opnå en forudbestemt konklusion dikteret af en ideologisk forudindtagethed til at opnå politiske mål.

Vi har over de sidste måneder været vidne til to møgsager, "Gyllegate" og "MRSA-skandalen", hvor et ministerium har praktiseret lysenkoisme ved at presse den forskningsbaserede myndighedsbetjening på universiteterne til at tilrette sin faglige og saglige rådgivning for at fremme og understøtte en bestemt politisk diskurs. Disse to møgsager og den såkaldt udøvede lysenkoisme synes at være et stigende og omkringsiggribende fænomen, der sætter den politiske troværdighed på

spil og bryder med armslængdeprincippet om fri og uafhængig forskning.

Det er selvfølgelig helt legitimt at have et politisk mål og gennemføre en politik, hvor man må opveje fordele, ulemper og acceptere uhensigtsmæssige konsekvenser af sin politik, så længe det er foregået åbent og transparent og baseret på objektive informationer. Men at fordreje sandheden, så det bliver et middel til at opnå et politisk mål, er en direkte trussel mod den offentlige debat og med til at svække tilliden til det politiske system og bidrage til politikerleden.

“ Vi har over de sidste måneder været vidne til to møgsager, ”Gyllegate” og ”MRSA-skandalen”, hvor et ministerium har praktiseret lysenkoisme

”Viden er magt” skrev den engelske renaissancefilosof Francis Bacon, og hans korte slagord lyder i dag overbevisende, når vi sammenligner befolkningernes uddannelsesniveauer rundt omkring på kloden. Hvis vi vender citatet om til ”Magt er viden” og laver en fri fortolkning, oplever vi en stigende grad af politisering, der sætter pres på universitetsforskningens vilkår og uafhængighed og dermed bliver magtstyrende for, hvad der forskes i, og hvor bevillingerne tildeles. Bl.a. i England har regeringen puslet med et lovforslag om at forbyde forskere at deltage i den offentlige debat vedr.

lovændringer indenfor deres forskningsområde, hvis de modtager offentlige midler. Det er dog lagt på hylden efter massiv kritik. Noget lignende har vi været vidne til herhjemme, hvor bl.a. Liberal Alliance og Dansk Folkeparti i ”Gyllegate”-sagen, har truet med at flytte bevillingerne til private konsulentfirmaer. Dermed bliver det nemmere at påvirke data og dreje fakta og dermed udøve lysenkoisme.

Senest er Nextpuzzles rapport om styringseftersyn på universiteterne blevet heftigt kritiseret for at være stærk tendentios og for at fremsætte et bestillingsforslag om en stærkere statsstyring af de formelt selvejende universiteter. Der sås tvivl om, hvordan respondent-udsagn translateres til konkluderende udsagn og på hvilken baggrund. Interviewede personer (FORSKERforum 298) udtrykker, at konklusionerne slet ikke dækker deres udsagn og indspil til rapporten. Dermed synes lysenkoisme igen at være anvendt i Nextpuzzles rapport, for her har konklusioner tilsyneladende været skrevet på forhånd i ministeriet, og nu skal rapporten så legitimere kommende politiske styringstiltag.

Konsekvenserne af lysenkoisme i både Gyllegate og MRSA-skandalen og i Nextpuzzle-rapporteringen er indlysende, at forskningsfriheden trues af politisering; armslængde-princippet mellem universiteterne og det politiske system er borte. Forskere får altså (endnu) sværere ved at advare mod risiko for, at miljøet forringes af merudledning af kvælstof, mod risiko for eksplosion af danskere smittet med MRSA m.m.

Og ikke mindst skal vi reagere mod denne lysenkoisme, for hvis omverdenen ikke tror på forskningens uafhængighed, fordi den politiseres, så risikerer forskersamfundet – og dermed også undervisningen på uni – at blive ramt af en alvorlig troværdighedskrise.

CBS-ledelse gemmer sig

– nægter at kommentere kritik af landbrugsrapport, som nu misbruges politisk af lobbyister. Minister siger, at ledelsen har ansvaret for kvalitetssikringen

”Rapporten er foreløbig, og vi ønsker ikke at kommentere på sagen, før den endelige rapport foreligger”.

Sådan lyder svaret fra CBS-institutter Carsten Ørts Hansen, da FORSKERforum spørger til ledelsens kommentar til, at den kontroversielle landbrugsrapport fra CBS-forsker Troels Troelsen nu bliver brugt som autoritativ af politiske parter. De rabiante lobbyister fra Bæredygtig Landbrug – som i det skjulte finansierede rapporten – bruger den og CBS’ kvalitetsstempel som dokumentation på sine mærkesager.

Den kontroversielle rapport kom i stormvejr, da det kom frem, at den var betalt af lobbyister, som tilmed selv havde sin mand med som projektleder i rapporteringen. Rapporten fremførte tilfældigvis nogle af lobbyens mærkesager om, at det er politiske, økonomiske og miljømæssige rammevilkår, som hæmmer dansk landbrug.

Det lignede en bestillingsrapport fra lobbyisterne med CBS’ logo på, lød kritikken. Og metodisk var rapporten også noget makværk, lød kritikken fra forskerkolleger og fra Naturfredningsforeningen.

Esben Lunde: CBS kvalitetssikrer

I Folketinget blev Esben Lunde efter pressemødet af den kontroversielle rapport spurgt, om den lever op til kriterierne for god videnskabelig praksis. Han svarede, at det var CBS og de enkelte forskere, som er ”ansvarlige for kvalitetssikringen af de produkter, som udgives i deres navn. Eventuelle spørgsmål vedrørende rapportudkastet skal derfor rettes til CBS” (svar 1056).

Men CBS’ ledelse nægtede – da FORSKERforum spurgte – at kommentere kritikken, med henvisning til, at

rapporteringen ikke var færdiggjort, idet anden del angiveligt udkommer inden årsskiftet.

Og CBS-ledelsen nægter fortsat at kommentere på sagen, selv om rapporten nu bruges eller misbruges politisk – med CBS’ logo og troværdighed på.

Lobbyister: Rapport fra et anerkendt institut...

Rapporteringen er brugt af lobbyister i flere sammenhænge. Værst blev den brugt som autoritativ dokumentation, da Bæredygtig Landbrugs formand fremturedede i en kronik (BERLINGSKE). Han henviste således til CBS’ autoritet som garant for forskningsuafhængighed, da han anførte

- at analysen ”er udarbejdet af CBS uden indblanding fra landbrugets organisationer”
- at ”CBS-forskerne har kigget på ...” (i flertal, selv om det faktisk kun var Troels Troelsen fra CBS, som medvirkede, og når en projektansvarlig var fra BL)
- ”når en rapport fra et anerkendt institut konkluderer, at ... (hvorefter BL’s politiske agenda opremses)

FORSKERforum bad om CBS-ledelsens reaktion på dette misbrug af en rapport, som ledelsen tilsyneladende kalder foreløbig, selv om dens offentliggørelse blev markeret helt officielt på CBS’ hjemmeside.

FORSKERforum spurgte pr. e-mail, om CBS anerkender lobbyisternes autoritative henvisninger, eller om CBS mener, at CBS’ navn er misbrugt?

Og her var svaret så: ”Rapporten er foreløbig og vi ønsker ikke at kommentere den.”

“ Når Landbrugsrapporten præsenteres som et forskningsbaseret indspil i debatten om landbrugets rammevilkår, er vi som forskere nødt til at sige fra. Det skyldes dels rapportens åbenlyse faglige mangler og dels, at der synes at være alvorlige problemer med armslængde og uafhængighed af særinteresser. Dette er med til at undergrave forskningens integritet i den samfundsmæssige debat”.

**Lektor Jesper S. Schou,
KU-fødevarerforskning
(FORSKERforum 296)**

SE SIDSTE NYT PÅ
forskerforum.dk

Tørnæs' forsknings-kanon

Den danske litteratur-kanon, som udpegede obligatoriske og vejledende forfatterlister til folkeskolen og gymnasiet, blev offentliggjort af VKR-regeringen i 2004. Udvalget bag var såmænd udpeget af en undervisningsminister, der hed Ulla Tørnæs. Som tingene ser ud lige nu, står Tørnæs ironisk nok til som forskningsminister at skulle offentliggøre en lignende kanon for forskningen i foråret 2017.

Ministeriet er nemlig i gang med at lave et katalog FORSK2025 af de forskningsområder, som er mest vigtige for at "løse samfundets udfordringer og skabe vækst og velstand".

Til formålet indkaldte ministeriet forslag. Det opstillede tre kriterier – relevans, samspil og værdiskabelse – og de indleverede ønskelister skulle begrunde deres projekts vigtighed ud fra disse tre kriterier.

"Med FORSK2025-kataloget får vi et godt grundlag for at prioritere midlerne, så investeringerne giver størst muligt udbytte i form af ny viden, arbejdspladser, vækst og velfærd i hele Danmark", lød det (i minister Esben Lundes lancering, februar 2016).

476 forslag

I maj var der frist for indlevering, og der indkom 476 forslag til "de vigtigste forskningsområder for Danmark". Forslagene skal ifølge pressemeddelelse "danne grundlag for de politiske investeringer i strategisk forskning, der er med til at skabe viden, vækst og velstand i Danmark" (Ministeriets pressemeddelelse 30. juni).

Der blev skudt med spredehagl med indmeldinger fra sektorministerier, fra lobbyister fra industri og landbruget og lægemiddelbranchen, fra uni'erne. Alle afgav deres ønskelister (se hjemmesiden FORSK2025).

Ministeriet er netop nu ved at have færdiggjort bearbejdningen af kataloget, som så skal ud i dialog og høring i månederne op til årsskiftet. Herefter redigeres kataloget færdigt – uden at det dog er fastsat nærmere kriterier for prioriteringerne. Og så offentliggøres kataloget i foråret. Med afsæt i det første

udkast til FORSK2025-katalog vil interesserne blive indkaldt til nogle bredere dialogmøder, hvor der bl.a. vil blive lagt op til at drøfte katalogudkastet i sin helhed og at se på tværs af de forskellige temaudkast. Der afsættes ca. 2 måneder til dette arbejde.

FORSK2025 skal angiveligt fungere som politikernes faglige grundlag for fordeling af mere end 500 mio. årligt til strategiske forskningsinvesteringer. Samtidig skal det også fungere som inspirationskatalog for, hvad der er strategisk vigtigt at prioritere på forskningsinstitutionerne.

Forbehold: Politisk definering – hvor er excellencen?

Hvor vigtigt er kataloget som planlægningsredskab – skal det afgive signaler eller bliver det et katalog til prioritering, lyder spørgsmålet til formanden for De Frie Forskningsråd:

"Det er da et godt spørgsmål, og svaret er vel både-og: FORSK2025 er en blanding af signaler og konkrete prioriteringer. Det er fornuftigt nok at opregne vigtige forskningsfelter. Men når det skal bruges, kan der være en konflikt mellem de politiske ønsker og beskrivelsen af det forskningsmæssige behov", mener Peter Munk Christiansen.

"Om listen og indmeldingerne så kan bruges som prioriteringsredskab? Det er hensigtsmæssigt at bruge kataloget som en drøftelse af, hvordan man parrer de politisk-samfundsmæssige behov. Det handler om 'value for money', men hvem skal definere det. Og så risikerer man i øvrigt, at det ender med en ideel ønskeliste ud fra hele 476 konkrete forslag, for kun en brøkdel kan realiseres".

Der er et skævt afsæt: "Der er det det iboende problem i FORSK2025, som i de foregående FORSK2020 og FORSK2015, at det retter sig mod politisk samfundsmæssigt definerede problemer, hvor der – set fra min forskerstol – burde være et tilsvarende fokus på at højne excellencen i dansk forskning – dvs. også et perspektiv med afsæt i det forskerdrive nedefra".

Den store kagedyst

- når forsknings-lagkagen fordeles mellem strategiske, frie formål og diverse

(Foto: Colourbox)

Knap ti pct. af den såkaldte forskningsreserve fordeles til formål, som intet har at gøre med forskning, men som nærmere kan kategoriseres som erhvervsstøtte. Det handler om 47 mio. kr. til såkaldt ”entreprenørskab og markedsmodning”. Den post er oprettet formålsdels at styrke ”uddannelse i iværksætteri, innovation og entreprenørskab ... på alle uddannelsesniveauer”, dels at støtte ”markedsmodning” af innovative projekter samt af ”markedsmodning gennem erhvervspartnerskaber” m.m. Det er en erosion af, hvad der kan kaldes ”forskning og innovation”, for ret beset burde disse penge betales af erhvervsminister Troels Lund Poulsens kasse.

Bevillingen fremgår af regeringens forslag til fordeling af de 555 mio. kr. fra den såkaldte ”forskningsreserve”, som uddeles oveni regeringens finanslov-2017.

Forskningsreserven

Af forskningsminister Ulla Tørnæs' prosa om fordelingen fremgår, at regeringen prioriterer ”at skabe vækst og nye arbejdspladser gennem viden”. Det kan være forskning i bæredygtig og effektiv fødevarerproduktion, strategiske vækstteknologier og produktionssystemer eller forskning i sundhed, forklarer ministeren.

Det fremgår regeringens overordnede prioriteringer mellem den strategiske forskning og frie formål:

- 16 pct. af kagen eller 1/6 går til den frie forskning under forskningsrådene (mod 18 pct. sidste år). De skal uddeles med henblik på ”talentudvikling”, dvs. støtte til de mest originale ideer og initiativer for at udvikle dansk forskning til højeste niveau.

- 40 pct. af kagen går til strategiske indsatser under Innovationsfonden, selektivt på områder som fødevarer og biologiske produkter, sundhed, strategiske vækstteknologier og produktionssystemer, rumteknologi m.m.

- 8 pct. går til ”markedsmodningen”, jf. ovenfor.

- 33 pct. går til diverse teknologiske ”udviklings- og demonstrationsprogrammer”

Fordelingen af forskningsreserven skal forhandles med Folketingets partier.

FLL2017 – Forslaget til finanslov-2017

På finansloven-2017 er der i de løse puljer 2.784 mio. kr. til fordeling (ekskl. int. forskningsaktiviteter). Her har der i de seneste år været en stabil relation mellem de strategiske midler (fordelt via Innovationsfonden) og de frie midler under forskningsrådene. De frie råd får 42-44 pct. af midlerne (2017: 817 mio.) og Innovationsfonden (2017: 1065 mio.).

Både de frie råd og Innovationsfonden oplevede alvorlige nedskæringer på dette års bevillinger (2016), og nedgangen fortsætter næste år (2017). Den nuværende regering har således skåret bevillingerne til 66 pct. af niveauet i 2014.

Regeringen har således indskrænket både de politisk definerede indsatsområder (Innovationsfonden) og forskerverdenens frie bevillinger i de senere år. Det betyder større slagsmål om den mindre pengekasse. Netop nu foregår der en screening-proces, hvor regeringen vil have udvalgt ”særligt løfterige forskningsområder” ...

jø

Gyllegate: AUs interne standarder?

Da sagen om Gyllegate rasede, kritiserede sociologiprofessor Heine Andersen AU for ikke at have klare procedurer og strategier til at værne om forskningsfriheden og om det frihedsrum, som uafhængig forskning kræver. Det fik FORSKERforum til at spørge AU, om Gyllegate udløste en større intern evaluering af, hvordan man håndterede sagen. Men AU meddeler telefonisk tilbage, at der ikke er oprettet en formel sag på dette - så derfor er der ingen dokumenter at få aktindsigt i...

AU-ledelsen mener tilsyneladende, at problemerne dengang lå i problematiske kontrakter, og det problem er nu under forhandling om de nye standardkontrakter i Miljøministeriet.

Sociologiprofessoren – som rejste problemerne med kontrakterne – mener imidlertid, at Gyllegate afslørede interne problemer i AUs processer, når der er konflikter om myndighedsbetjening:

- Der mangler tilsyneladende standarder for, hvornår man siger nej til en opgave (SEGES-problemet, tavsheds klausuler, publiceringsfrihed).

- Der bør være procedurer for, hvad kunder må blande sig i og ikke blande sig i under selve udredningsprocessen (embedsmandspresset).

- Der bør være procedurer for, hvor forskere skal henvende sig, hvis de oplever at opgaver bliver ’politiserede’.

Heine Andersen foreslog en større selvransagelse i systemerne med myndighedsbetjening:

”AUs ledelse løste problemer dengang ved at melde tonløst ud i et nyhedsbrev, at man har tillid til sine sektorforskere i lyset af den store medieomtale, hvor de har været i centrum. Men den meget kontroversielle miljøsag sætter altså fokus på nogle systemproblemer, som ikke bare gælder for AU. Både i demokratiet og forskningens interesse bør sagen være anledning til, at forskningsbaseret myndighedsbetjening gennemgår et tilbunds-gående eftersyn med henblik på at få afklaret roller, procedurer og standarder for at sikre uafhængighed, åbenhed og kvalitet i forskningen”.

Standardkontrakter: Spænding o

Miljøministeriet og uni'er med 'myndighedsrådgivning' blev enige om principper uden tavsheds klausuler. Nu er der spænding om, hvorvidt principperne også nedfældes i de nye standardkontrakter, uden klausuler

Efter månedlange forhandlinger gav Miljøministeriet sig endelig og slettede de kontroversielle tavsheds klausuler. Man enedes midt i oktober om et "enighedspapir" med de involverede uni'er med 'sektorforskning' om, hvordan tavshedspligter og offentliggørelse skal indgå i fremtidige kontrakter om 'myndighedsbetjening'.

Under forudsætning af, at enighedspapirets principper nedfældes i de kommende standardkontrakter, har ministeriet givet sig, konstaterer **offentlighedsrets-professor Oluf Jørgensen:**

"I 1. og 2. udkast indgik der fortsat potentielle tavshedsbestemmelser, som ikke harmonerer med gældende lovgivning, der gør tavsheds klausuler til undtagelsestilfælde. Nu har ministeriet anerkendt, at uni'erne har kompetencen til at beslutte, hvornår noget er omfattet af fortrolighed, og hvornår et produkt er færdiggjort og kan offentliggøres".

"Ministeriet har på skrift anerkendt, at Uni-lovens bestemmelser om forskningsfrihed, offentlighedslovens bestemmelser om frigivelse af rapporter m.m. er den overordnede lovgivning, som ikke kan udvides af særbestemmelser i en kontrakt. Enighedspapiret indikerer, at 2. udkasts elastiske bestemmelser om, at 'ministerbetjening' kunne påføre tavshedspligt, er udgået".

Enighedspapir

Enighedspapiret fremgår af aktindsigt, som FORSKERforum har fået, og som minister Esben Lunde Larsen henviser til i et folketings svar. Heraf fremgår "fælles forståelse af rammerne" om tavshedspligt og offentliggørelse: Grundlæggende skal uni'erne kunne offentliggøre al forskning og myndighedsrådgivning, "når den er færdig". (Offentliggørelse kan dog udsættes i 7 arbejdsdage, hvis ministeriet har brug for det).

Og hvad angår tavshedspligten, er det suverænt uni-ledelsernes bemyndigelse at afgøre, om noget er tavshedsbelagt. Ministeriet kan dog "gøre universitetet opmærksom på", at noget bør hemmeligstemples, eller at offentliggørelse bør udsættes – men det fremgår udtrykkeligt

Almindelige bestemmelser

Konkrete rådgivningsydelser vil i visse tilfælde kunne indeholde oplysninger, som efter gældende ret må anses for omfattet af de offentligretlige regler om tavshedspligt. Styrelsen kan gøre Forskningsinstitutionen opmærksom herpå og anmode om udsættelse af offentliggørelsesstedspunktet, indtil begrundelsen for tavshedspligten ikke længere er til stede. Anmodningen skal altid ske skriftligt og være sagligt begrundet. Jf. eksempelvis forvaltningslovens § 27.

Forskningsinstitutionen afgør herefter iht. lovgivningen, jf. Almindelige bestemmelser pkt. 15.1-15.4, om der foreligger tavshedspligt og i givet fald dens udstrækning, og dermed hvornår rådgivningsleverancer kan offentliggøres. Forskningsinstitutionen rådfører sig med ministeriet herom for at sikre et fuldt oplyst beslutningsgrundlag. En evt. udskyldelse af offentliggørelsesstedspunktet skal være så kort som muligt. Evt. anmodninger om udskyldelse af offentliggørelse vil erfaringsmæssigt alene angå en meget lille del af det samlede antal leverancer.

Eksempelvis kan der efter en konkret vurdering være saglig grund i forbindelse med rådgivning om effektivitet af en mulig ændring af en støtteordning, hvor leverancerne indgår i grundlaget for en politisk forhandling, og hvor en offentliggørelse for forhandlingens afslutning vil kunne påvirke privates beslutninger på det pågældende område f.eks. i forhold til køb og salg af ejendom og andre aktiver. Tilsvarende kan der efter en konkret vurdering være saglig grund til fortrolighed om leverancer til brug i nationale politiske beslutningsprocesser om mandater til internationale forhandlinger og om dansk holdning til forhandlinger om ny regulering i EU, indtil disse forhandlinger er afsluttede.

Også hensynet til nationale politiske forhandlingsforløb og lovforberedende arbejder vil efter en konkret vurdering således kunne begrunde tavshedspligt. Udgangspunktet er dog altid, at alle Leverancer, som indgår i grundlaget for en beslutning offentliggøres, når de er afleveret. Offentlighedslovens undtagelsesbestemmelser finder anvendelse. Parterne er, jf. Almindelige bestemmelser pkt. 15.2, og pkt. 14, forpligtet til at rådføre sig med hinanden i evt. tvivlstilfælde. Evt. uemgheder løftes i regi af de almindelige ledelsesled og begrundes skriftligt.

Forskningsinstitutionen har, uanset at offentliggørelsesstedspunktet udskydes, ret til at indsende patentansøgninger om intellektuelle rettigheder og videnskabelige artikler til bedømmelse. Forskningsinstitutionen skal orientere Styrelsen om disse fremsendelser.

16 OVERDRAGELSE

16.1 Styrelsen har ret til at overdrage sine rettigheder og forpligtelser efter denne Kontrakt til en anden offentlig institution eller en institution, der ejes af det offentlige eller i det væsentlige drives for offentlige midler.

16.2 Forskningsinstitutionen kan ikke uden Styrelsens forudgående skriftlige samtykke overdrage sine rettigheder og forpligtelser ifølge denne Kontrakt helt eller delvist til tredjemand bortset fra tilfælde af struktur- eller kompetenceomlægninger inden for den offentlige forskningssektor eller lignende, som f.eks., men ikke begrænset til, videnskabsoverdragelse. Er Forskningsinstitution et konsortium, gælder samme regler for konsortiedeltagerne.

Kontraktudkast – Rådgivning og Bistand fra Forskningsinstitutionen Side 22/25

Kommentar [A40]: Disse eksempler bør udgå og erstattes med, at forvaltningslovens undtagelsesbestemmelser finder anvendelse

Kommentar [A41]: Slettes i henhold til dialog på mødet den 5.10., muligvis med justitiedepartementet af eksperiment med støtteordningen, hvis styrelsen har behov for konkrete eksempler.

Kommentar [A42]: Dette er udgangspunktet og skal stå først i afsnittet

Formateret: Skriftfarve: Automatisk, Fremhævning

Formateret: Fremhævning

Formateret: Skriftfarve: Automatisk, Fremhævning

Formateret: Fremhævning

Kommentar [A43]: Tilsvarende denne formulering ikke principper om, at det er Forskningsinstitutionen, der træffer den endelige afgørelse på baggrund af styrelsens anmodning?

Uddrag af AU's HØRINGSSVAR med krav til sletninger og ændringer i Miljøministeriets 2. udkast. Det er kommentar til den kontroversielle paragraf 15.7, som handler om hvad der kan omfattes af tavshedspligt og hvornår / hvordan offentliggørelse må ske.

af papirets eksempel, at tavshedspligt vil være sjældenheder.

AU: Principper skal ind i standardkontrakt

Enighedspapiret er en overordnet ramme om de konkrete standardkontrakter. Dets principper skal således implementeres i de konkrete standardkontrakter. Det kræver en drastisk revidering af 2. udkast. Det fremgår af AU's hørings svar, der opregner de konsekvensrettelser, som bør indføres, før standardkontrakten er forhandlet på plads:

- Det skal præciseres, hvad der er en "leverance" (af hensyn til ophavsret

og 'færdiggørelse')

- Det skal præciseres, hvad der skal være en styregruppes mandat og kompetence, fx i forhold til styring af projekter, til definerings af metoder og opgaver osv. Et underliggende spørgsmål (fra 1. udkast) er også, om en styregruppe skal have kompetence til at godkende og bestemme 'færdiggørelse'?
- Formuleringer med "variabelt tidspunkt for aflevering er helt uacceptabel" og bør præciseres, sammen med formuleringen om, at parterne undtagelsesvist kan aftale en

nr. 3. udkast **Skeptiker:**

Hængepartier tilbage

syvdagesudsættelse af offentliggørelse.

- Alle formuleringer om hemmeligholdelse med henvisning til ministerbetjening ("nationale politiske forhandlingsforløb og lovforberedende arbejder") skal udgå.

"Nu skal vi lige se konsekvensrettelserne i 3. udkast, før sagen er i orden", siger Oluf Jørgensen. "Bemærk i øvrigt enighedspapirets bemærkninger om, at forhandlinger/anmodninger mellem parterne skal anføres og begrundes skriftligt. Så bliver konflikter dokumenteret for eftertiden."

Ministeriet presset

I Gyllegate var der indbygget mange små og store skandaler. En af dem var, at der blev eksponeret, at uni-ledelser i årevis havde underskrevet standardkontrakter med tavsheds klausuler og tilmed tavshedspligt om disse. I april blev der så sat et revisionsarbejde i gang, som skulle fjerne disse klausuler.

Men det blev en sej magtkamp, for først efter flere lukkede forhandlinger mellem Miljøministeriet og universiteter med 'sektorforskning' (AU, DTU og KU), og to udkast, som blev afvist af eksperterne, gav Miljøministeriet sig.

At ministeriet gav sig, skyldtes formentlig, at problemet var blevet meget eksponeret efter Gyllegate, og at den løbende har fået offentlig omtale, bl.a. af tre kritiske professorer: sociologen Heine Andersen, mediejuristen Oluf Jørgensen og forvaltningsrets-juristen Steen Schaumburg-Müller. Det foregik bl.a. i DR's "Orientering", hvor Jesper Tynell borede i sagen. Også DM's formand, Camilla Gregersen, har lagt pres på ved et møde med ministeriets embedsmænd.

Presset gav forhandlingsrum til at holde fast i principper, og det har AU's ledelse udnyttet ved at komme med drastiske forslag til konsekvensrettelserne, som skal indgå i udkast nr. 3.

"Den sidste måneds forhandlingsforløb har vist, at systemet kan flytte sig, hvis det bliver presset", konstaterer Oluf Jørgensen.

jø

"Miljøministeriet har virkelig flyttet sig ved at indgå på principperne i enighedspapiret, men principperne skal jo implementeres i de egentlige kontrakter, siger **sociologiprofessor Heine Andersen**, som startede kritikken af standardkontrakter med tavshedsplæg.

AU's høringssvar angiver de fleste logiske konsekvensrettelser, som skal ind, men der er fortsat uklare hængepartier, mener han.

Der er fortsat problemer med sammenblanding af tavshedspligt og forskernes ytringsfrihed i processen, som enighedspapiret og AU's høringssvar ikke afklarer: "Må forskerne deltage i offentlig debat og svare på saglige spørgsmål til det faglige, mens de er i gang med 'myndighedsbetjeningen', altså FØR 'leverancen' er færdiggjort? Måtte Gyllegates 'sektorforskere' besvare journalisters spørgsmål om 'baseline', mens de var i gang med at lave rapporteringen? Hvis de ikke må det – fordi de kan beskyldes for kontraktbrud – er det en ulovlig indskrænkning af deres ytringsfrihed," siger han.

Hvornår er noget færdiggjort?

Det er fortsat uklart, hvornår en kontrakt er 'færdiggjort': "Der tales i 2. udkast om 'leverancen' og om 'færdiggørelse' og der er frister for, hvor lang tid der må gå. Men helt lavpraktisk: Hvordan er tilstanden, hvis forskerne siger, at nu er de færdige med en rapport, jf. opgavebeskrivelsen, men hvor rekvirenten – fordi de mener, det er ufærdigt, eller fordi de vil vinde tid – så hævder, at der er mangler? Her har man en tvist, som ikke kan afgøres igennem gensidig 'rådgøring', så hvem afgør, om opgaven er afsluttet?"

Der er uklarhed om styregruppers rolle: "AU gør i sit høringssvar opmærksom på ministeriets uklare opfattelse af en styregruppes rolle, når de gør opmærksom på, at ministeriet ikke kan lede projekter. AU kræver afklaring af

“ Men AU har altså – formentlig som en venlighed – i sit høringssvar foreslået en meget farlig tilføjelse. Hvis denne tilføjelse kommer ind, gælder offentlighedsloven for uni-forskere på samme måde som for embedsmænd.

Heine Andersen

styregruppers mandat og rolle, for det kan underminere Enighedspapiret, hvis styregrupper med ministeriel deltagelse får myndighed til at bestemme, hvornår et projekt er 'færdiggjort' og kan offentliggøres. Ministeriet må fremlægge et koncept for styregruppers rolle."

AU's høringssvar åbner et hul

Sociologiprofessoren er endelig særdeles utryk ved omtalen af ministerbetjening og undtagelser ved lovforberedende arbejde (paragraf 15.7):

"I sit høringssvar har AU som en logisk konsekvensrettelse foreslået passus slettet, fordi de gav ministerier et redskab til at bruge ministerbetjeningsparagraffen og tavshedspligt i tilfælde af 'lovforberedende arbejde'.

Men AU har altså – formentlig som en venlighed – så i stedet foreslået en meget farlig tilføjelse om, at rapportering kan offentliggøres 'medmindre forvaltnings- og offentlighedslovens undtagelsesbestemmelser finder anvendelse'.

Hvis denne tilføjelse kommer ind, gælder offentlighedsloven for uni-forskere på samme måde som for embedsmænd, for så kan ministeriet faktisk bruge offentlighedslovens undtagelsesparagraf om 'lovforberedende arbejde' til at pålægge tavshedspligt. Så den sætning må ud".

jø

Gyllegate skabte stor debat om forskeres rolle i det politiske spil. **Lykkedes det Miljøministeriet at bestille politisk bekvemme data og modeller hos AU's 'sektorforskning'? Og blev deres data i øvrigt manipuleret, så regeringen gjorde Landbrugspakken mere grøn, end tallene kunne bære?**

Sådan lød nogle af de ophedede problematikker i månederne efter årsskiftet. Siden blev loven vedtaget – og siden har der stort set været tavshed om Landbrugspakkens data.

Men nu roder tre KU-forskere lidt i gryden, når de spørger, om Landbrugspakken er et risikabelt projekt, fordi dens model-forudsætninger simpelthen er misvisende. I en artikel – som dagspressen ikke har viet opmærksomhed – står de tvivl om noget af Landbrugspakkens grundlæggende data: Nogle forureningsfaktorer blev meget afdratimeret i den brugte modelberegning.

”Vi sætter et stort spørgsmålstejn ved nogle centrale modelberegninger, som Landbrugspakken blev baseret på. Der blev brugt nye modelberegninger, som nedtonede forureningen i vandmiljøet som følge af, at landbruget spreder mere kvælstof de næste tre år. Vi peger på, at den brugte model ikke er transparent. Der indgår data og beregninger, som vi ikke kender og kan gennemskue. Ud fra vores bedste faglige vurdering er det en højst usikker model og derfor meget risikabel for vandmiljøet. Men miljøkonsekvenserne af mere kvælstof kender vi først om 4-5 år, når vi kan måle konsekvenserne i fjerde og indre danske farvande”, forklarer **KU-ektor og ferskvandsbiolog Jens Borum**.

KU-forskere kritiserer AU-DCE

Kritikkens retning var ikke nævnt udtrykkeligt, men ved nærlæsning viser den sig at være målrettet mest mod 'sektorforskerne' i myndighedsrådgivningen på AU's DCA-forskningscenter (Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug). De var også i skudlinjen i Landbrugspakken.

Normalt skulle man tro, at et kontroversielt indlæg ville give et kontant svar og en debat. Men AU-sektorforskerne gik ikke ind i en faglig debat om uenigheden, men på FORSKERforums forespørgsel konstaterer de groft sagt, at de stoler på egne baggrundsdata og på deres nye model. Man vil derfor ikke komme med yderligere dokumentation og vil altså ikke gå i debat med KU-forskerne.

Vi havde da håbet på en replik og på debat, men artiklen er forbigået i tavshed, konstaterer Jens Borum.

”Vi har en pligt til at formidle og

Dyb tavshed ef

Ingen vil i faglige debatter – alle holder vejret, indtil det afgøres, om EU vil anlægge sag om

Føreløbig lyder omkvædet: Lad os nu se, hvordan det går, når landbrugspakken er implementeret. Forskerverdenen holder lav profil med debatter. Og politikerne ignorerer vores indsigelse fordi vi jo bare er nogle uni-tosser ...

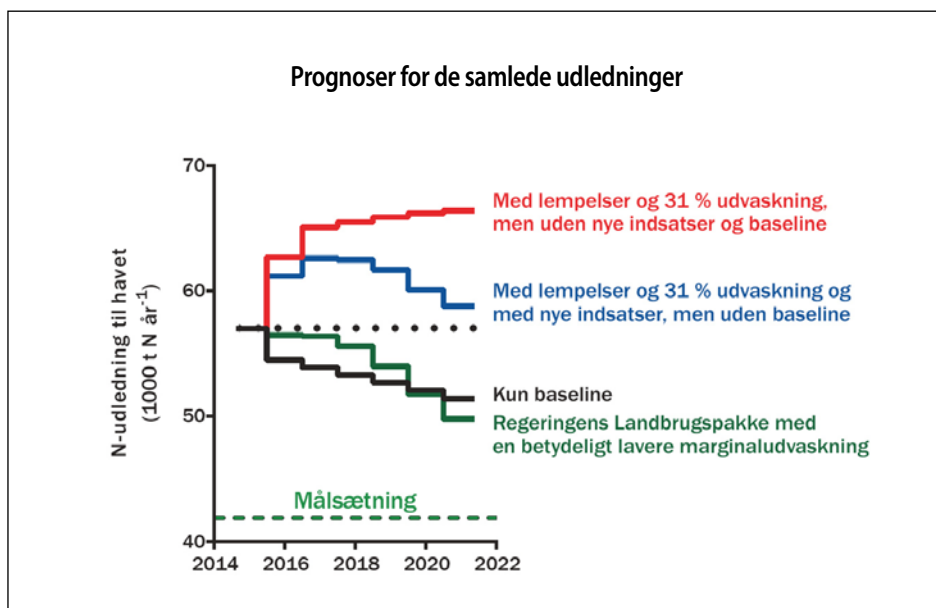
Lektor Jens Borum

indgå i den offentlige debat. Og vi håbede da, at vores artikel ville sætte fokus på og skabe faglig og politisk debat om nogle uklare forudsætninger i Landbrugspakken. Måske begik vi en formidlingsmæssig fejl, da vi prioriterede at fremstille de faglige argumenter og ikke fremstillede konflikter i mere skarpslebne form. Men det syntes vi ikke var vores opgave, for så kunne vi jo blive mistænkeliggjort for at politisere. Nok skal vi formidle, men det er jo ikke vores opgave at fremprovokere debatter. Det kan Naturfredningsforeningen og andre gøre”.

KU-forskere kritiserer AU-DCE

I artiklen kommenterer forfatterne – lektor Jens Borum, professor Kaj Sand-Jensen og lektor Hans Henrik Bruun – indledningsvist brugen af forskningsdata i Landbrugspakken. De konstaterer, som også debatten viste, at brugen af baseline-effekter (side-faktorer, som kan afbøde merudledning i vandmiljøet) var misvisende, fordi de var stærkt optimistiske. Disse baseline-data indgik da også i kritikken af baggrundsmaterialet bag Landbrugspakken, som blev kaldt manipuleret.

De tre KU-forskere påpeger et nyt kritisabelt aspekt, som var en indsigelse i høringsfasen, men ikke indgik i den store debat om Landbrugspakken. Aarhus' DCA bidrog nemlig også med en modelversion for merudvaskning af kvælstof, men den kalder kritikerne for ”uigennemskuelig”. I DCA's såkaldte NLES4-modelversion estimeres merudvaskningen af kvælstof, som Landbrugspakken liberaliserede. Og her var den hidtil anerkendte marginaludvaskning (det som ikke blev optaget i planterne, men sendt videre ud i miljøet) 31-33 pct. Men den norm sænker

FIRE PROGNOSE: Landbrugspakken giver landmænd ret til at sprede mere kvælstof. Men der er stor uenighed om, hvor meget der faktisk optages i planter, og hvor meget der vil ende som spild og forurening i jorden, vandløb og havet: **GRØN:** Den optimistiske fra regeringens landbrugspakke, baseret på AU-DCE's nye model, som viser spild på kun 18 pct. **RØD:** Den pessimistiske fra KU-forskere, som undrer sig over AU-DCE's model, og som på basis af traditionelle modeller beregner spildet til 31-33 pct.

ter Gyllegate...

m traktatbrud

DCA-forskerne i deres beregninger til kun 18 pct.

På pænt forskersprog kritiseres DCE-modellen, og det lyder sådan i artiklen: ”Vi finder ikke belæg for at anvende NLES4-modellens lave marginaludvaskning i N-regnskabet og bruger derfor (...) de 31 pct., som er den generelt beregnede udvaskning fra rodzonen” (Aktuel Naturvidenskab 3/2016).

Model-beregning med store miljøkonsekvenser

Jens Borum forklarer: ”Vi påpeger, at DCA's model afviger fra de hidtil kendte standarder, og det er vi meget skeptiske overfor. Brugt i Landbrugspakken betød brugen af DCE's model, at miljøkonsekvenserne ved at sprede mere kvælstof blev drastisk mindre. Deres problematiske model blev således brugt politisk til at få Landbrugspakken igennem Folketinget, fordi den bidrog til at nedtone miljøkonsekvenserne i det omliggende miljø udenfor landbrugsjorden”.

Først om nogle år bliver det opklaret, om det er KU-skeptikerne eller DCA-forskerne, som har ret: ”Det er et generelt problem med hele Landbrugspakken, at regningen for den merudledning af kvælstof, som landbruget foretager de næste tre år, først vil vise sig efter 4-5 år, for der er en række forsinkelses-faktorer i udledningen, fx at det kvælstof, som ikke optages i planter, aflejres i jorden og først efter nogle år ledes ud i og forurener vandmiljøet”.

Der indgår også andre faktorer, når omkostningerne skal gøres op, fx at der er store dele af Landbrugspakken som er baseret på den målrettede regulering (forskellige standarder efter lokale forhold) og på landbrugets frivillige indsatser (som man faktisk har dårlige erfaringer med).

Borum og co. er skeptiske: ”Landbrugspakkens og DCA's prognoser er meget optimistiske. De går ud fra, at udledningerne til havet vil være knap 50.000 tons kvælstof i 2021. Vores estimer – beregnet på de hidtidige standarder – peger på, at den kan være 25 pct. højere – op til 62.000 tons. Og tilmed 66.000 tons, hvis de frivillige indsatser m.m. ikke sættes i værk”.

Hvis Borum og co. har ret, får det altså seriøse miljøkonsekvenser med markant større forurening af vandmiljøet.

Alle holder vejret: 'Lad os nu se'

Jens Borum forklarer tavsheden efter Gyllegate med, at alle er i venteposition, især fordi alle holder vejret, mens EU afgør, om der skal rejses sag mod Danmark for at overtræde Vandramme-direktivet, som siger, at de nationale regeringer ikke må lave initiativer, der forringer vandmiljøet. Og det gør Landbrugspakken faktisk, hvis

EU vurderer, at den nuværende kvælstofudledning på 51.000 tons vokser i stedet for nærme sig måltallet 42.000 tons (2021).

”Foreløbig lyder omkvædet: Lad os nu se, hvordan det går, når landbrugspakken er implementeret. Forskerverdenen holder lav profil med debatter, mens det afventes, hvilke data EU vil gå ud fra, og om der bliver rejst en sag,” mener han. ”Og politikerne ignorerer vores indsigelse mod Landbrugspakken som 'et risikabelt projekt'. De mener at der bare sidder nogle uni-tosser med nogle tal, som de roligt kan ignorere, fordi forskerne ikke har gennemslagskraft i offentligheden! Og så er regeringens opmærksomhed stift rettet mod, om EU gør noget – og før det er afgjort vil de ikke deltage i hypotetiske debatter om data og modeller”.

jø

AU-DCA: Vores model er holdbar

Kritikken såede alvorlig tvivl om den modelversion, som er udarbejdet på AU's DCA. FORSKERforum spurgte derfor, om det ikke ville være naturligt at man havde svaret på en så alvorlig kritik i en åben faglig debat.

DCA har godt nok bemærket indlægget, men fastholder sine beregninger:

”De omtalte notater (offentliggjort på vores hjemmeside) var resultatet af et større udredningsarbejde, og vi står ved beregningerne. Mange af beregningerne er baserede på landsdækkende udvaskningsberegninger med en empirisk baseret udvaskningsmodel (NLES4) som bygger på 1467 forsøgsobservationer af udvaskningen fra forsøgsmarker under forskellige afgrøder, klima, jordbund og gødningstil-delinger. I disse data indgår også forsøg med stigende N-gødskning. Samlet set er der et solidt datasæt til at fastsætte marginaludvaskningen i modelgrundlaget for NLES4 modellen. Vi pt. arbejder (sammen med Bioscience) på en opdatering af NLES modellen til NLES5; bl.a. med fokus på marginaludvaskningen. De foreløbige resultater gør, at vi føler os ret sikre på, at de gennemsnitlige niveauer, som blev meldt ud i forbindelse med landbrugspakken, fortsat holder. De pågældende data vil selvfølgelig blive publiceret i slutningen af 2017, hvor arbejdet med den nye model afsluttes.

Den metodiske tilgang, som artiklen i

Aktuel Naturvidenskab bygger på, anvender vi ikke i vores analyser – og derfor vil vi ikke ind i en polemik desangående”. (Seniorforsker Christen Duus Børgesen pr. e-mail).

KU: Forklaring mangler

Men Jens Borum og co. kender godt DCA's beregningsgrundlag, men efterlyser fortsat en forklaring:

”De forklarer altså ikke, hvor forskellen mellem de 18 pct. og de 31 pct. bliver af? I andre sammenhænge observerer man en gradvist mindre effektiv udnyttelse (større relative tab) af en ressource, når den bliver tilført i større mængde. Jo mere kvælstof, jo mere tab. Det er baggrunden for at beregne økonomisk optimal gødskning, hvor gradvist aftagende stigning i udbyttet akkurat modsvares af udgiften ved den øgede gødskning”, forklarer han.

”Her er der en åbenlys konflikt i deres model, som ikke opererer med 'massebalance'. Det er dermed heller ikke muligt på baggrund af modellen at opstille et afstemt N-regnskab, som er betingelsen for at få overblik og dermed tillid til beregningen. Det mangler. Så indtil vi får den gode og fulde forklaring, tillader vi os altså fortsat at tvivle på DCA's optimistiske model.”

jø

Journalister - nogle ligner

”De fortjener at få en mulighed for at få at vide, hvorfor vi kalder dem idioter, rent ud sagt.”

De hårde ord kommer fra en forsker, og ’idioterne’, han omtaler, er journalisterne. Meningen er ikke til at tage fejl af – samarbejdet mellem journalister og forskere, der ideelt set er en vigtig faktor for såvel forskningsformidling som nyhedsspektivering, er til tider præget af mindre heldige opfattelser af modparten.

Forskningsleder Charlotte Wien fra SDU har over flere omgange undersøgt forskningsformidlingen og særligt forholdet mellem forskere og journalisterne. Og i en ny forskningsartikel zoomer hun ind på den opfattelse, forskere har af journalister på et generelt plan.

”Forskningsmæssigt findes der bunker af litteratur om journalisters fordomme over for forskere. Men forskeres modsatrettede fordomme er et sort hul,” forklarer Charlotte Wien om baggrunden for hendes fokus.

På vagt over for pressen

Lad os med det samme slå fast, at ikke alle forskere synes, journalister er idioter. Og selv de, der gør, synes ikke, at alle journalister er idioter. Kun nogle af dem.

”Ret forenklet sagt opdeler forskerne journalisterne i to grupper: Dem, der bedriver nyhedsjournalistik og bare skal have bekræftet deres vinkel, og så de kloge journalister. Og ser man på, hvilke kvaliteter der får en journalist til at være dygtig i forskernes øjne, så er det alt det, der får dem til at ligne forskerne selv,” fortæller Charlotte Wien.

Problemet er bare, at de kvaliteter, som medierne værdsætter, særligt på nyhedsredaktionerne, er det, der gør journalister til ’idioter’, eller i hvert fald mindre pålidelige samarbejdspartnere, som man skal være på vagt over for.

”Det er dem, der lynhurtigt kan skarpvinkle en historie, får hurtigt fat i kilder og får tingene ud over rampen. Dem, som er friske i sproget og kan forenklingene – forskerne er hele tiden ude efter journalisterne for at forenklingene. Så der er nogle indbyggede kulturkonflikter. Og det allersjoveste er, at forskerne slet ikke ser, hvor fordomsfulde de selv er. De kan ikke se ud over deres faglige bevidsthed og respektere, at de møder en faggruppe, der kan noget andet.”

Kontant nedbryder fordomme

Ud over, at man altid kan more sig over grupperes fordomme mod hinanden, er

Forskere opdeler typisk journalister i to grupper: de kloge, der selv ligner forskere, og de

undersøgelsens perspektiv ifølge Charlotte Wien, at en udbredt mistillid er med til at hæmme samarbejdet mellem forskere og medier – til skade for begge parter.

Eksempelvis vil en forsker, der på forhånd frygter at blive spændt for en unuanceret nyhedsvinkel, måske være endnu mere kontrær og måske omvendt bekræfte journalistens fordomme om en forskernørd, der ikke er til at drive et klart svar ud af.

”Det gør alting vanskeligere. Hvis jeg har en tese om, at du bare vil have bekræftet en vinkel, så skal du nærmest bare antyde det, så kan vi ikke komme videre.”

Ifølge Charlotte Wien bygger megen af den mistillid, hun har oplevet hos forskere, ikke på egne konkrete erfaringer. For jo mere erfaring, man reelt har med journalister, jo mere forståelse får man for deres arbejde – og vice versa. Og der ligger en del af løsningen.

”Det er sådan lidt socialpsykologi, det her. Nogle er in-group, andre er out-group. Der er dem, man taler med, og dem man taler om. Og jo tættere journalister og forskere er på hinanden, jo mere tvinges man til at nuancere synet på den anden part. Så for mig at se er måden at nedbryde fordommene simpelthen, at vi samarbejder noget mere.”

Og her mener hun ikke, at journalisterne behøver være den udfarende part altid. I hendes øjne kan en forsker sagtens tage kontakt til et medie, hvis man selv synes, man har fat i noget interessant.

”Hvorfor ikke? Hvis jeg ringede op til Fyens Stiftstidende og sagde: Jeg har fundet ud af noget rigtig spændende, vil I ikke skrive om det? jeg tror faktisk, medierne vil være interesserede. Om ikke andet så i agurketiden.”

os selv, resten er dumme

Dumme, der bare skal have bekræftet en skarp vinkel. Det viser en undersøgelse

Forskeres betænkeligheder noget overvurderet

FORSKERforum har flere gange haft tematikken omkring forskeres medieerfaringer oppe, og ofte har forskere beklaget, at deres ord er blevet misfortolket og forfladiget i medierne, med risiko for at give dem troværdighedsproblemer i deres forskningsmiljøer.

Det betragter Charlotte Wien dog som et noget overvurderet problem.

”Om det er rigtigt, at kan man blive gjort til grin for at have skarpvinklet forskning... det står lidt hen i det visse. Jeg er ikke bekendt med, at kollegerne har grint ad nogen. Så jeg tror mere, det er en lidt gammeldags forståelse af forskningens rolle, da vi sad i elfenbenstårnet, og forskerne ikke forventedes at gå ud i den offentlige arena.”

Og at gå ud i den offentlige arena er – om man kan lide det eller ej – nødvendigt for at give forskningen en legitimitet i den brede befolkning og ikke kun i ministerier og erhvervsorganisationer, mener Charlotte Wien. Derfor er der brug for flere som Peter Lund Madsen, Anja Andersen og Holger Bech Nielsen for at nævne nogle af de forskere, der er med til at give videnskaben et populært ansigt.

Det er gavnligt, hver gang forskerne er ude i offentligheden. Og optræder man i et realityshow... jamen hvorfor ikke? Hvis det er det, vi skal bruge, for at vi kollektivt bliver klogere. Hvis ikke vi går i medierne, så må det være rigtig svært for befolkningen at se, hvorfor de skal bruge så mange skatte kroner på forskningen.”

Populær formidling er spildtid

Ved Universitetsloven i 2003 blev det tilføjet, at forskningsformidling er en del af universiteternes og forskernes opgave. Siden er der investeret store summer på kommunikationsafdelinger og andre formidlingsfremmende tiltag på universiteterne.

Men den udvikling er sket sideløbende med en anden, modsatrettet tendens, nemlig at den brede populærvidenskabelige formidling for de fleste forskeres vedkommende er blevet en ikke-produktiv aktivitet. I og med at den enkelte forskers

såvel som forskningsgrupper og institutters produktivitet og værdi i stigende grad er blevet vurderet på artikelproduktion og ’impact factor’, er eksempelvis det at skrive bredt formidlende bøger næsten gået hen og blevet spildtid.

Søren Mørch blev aldrig professor

At meritering i dag måles på videnskabelige artikler på bekostning af populær formidling, er en trist udvikling, mener Charlotte Wien. Da hun blev ansat i halvfemserne som forsker, var det med historikeren Søren Mørch som chef. Han havde en kæmpe gennemslagskraft og var for hende at se den ideelle historiker og

et kæmpe ideal, fordi han også forstod at formidle populært:

”Men Søren blev aldrig professor. For på det tidspunkt begyndte de der publicerings-vinde at blæse anderledes, og vi blev fortalt, at vi skulle fokusere på at skrive artikler i internationale tidsskrifter. Han var lektor i hele sin ansættelse 1967-2003, men blev ganske rigtigt aldrig professor. Til gengæld blev han kendt for en lang række populære historiebøger, bl.a. ’Den Sidste Danmarkshistorie’ og ’24 Statsministre,’” siger hun.

Også selve formidlingsformerne har indsnævret sig: ”Dengang havde vi dengang et helt klaver af genrer, vi kunne skrive og formidle vores arbejde i. Det brede spektrum er forsvundet – og når det kun er meriterende at skrive peer reviewede artikler, så ville selv en fyr som Søren Mørch knap nok kunne blive positivt lektorbedømt i dag. Det er en udvikling, som kan begrædes.”

lah

Forskerartikler ubrugelige i avis

Charlotte Wiens undersøgelse af forholdet mellem forskere og pressen udspringer af et tidligere projekt, hvor hun som eksperiment lod ti forskere og ti journalister danne par om at skrive en forskningsformidlende artikel.

FORSKERforum skrev om forsøget for to år siden, og det var langt fra nogen lykkelig fortælling. Resultatet var nemlig, at ingen af de ti artikler havde den journalistiske kvalitet til at blive trykt i Fyens Stiftstidende, som var Charlotte Wiens samarbejdspartner omkring projektet.

”Redaktøren var egentlig lidt ked af det, og han følte, at han ødelagde vores eksperiment. Men tværtimod gav han os indsigt i, hvad der nogle gange gør det svært for nyhedsjournalister at formidle forskning,” fortalte Charlotte Wien dengang.

Kollision med nyhedskriterier

I forklaringen af, hvad der gik galt, pegede hun på de nyhedskriterier, journalistik normalt skrives ud fra. Her kom de forenede forsker- og journalistkræfter til kort.

”Det var meget vanskeligt at tilpasse forskning til de journalistiske nyhedskriterier. For eksempel

identifikations-kriteriet. Journalisten forsøger at finde en lokal vinkel på stoffet. Men forskning skal jo være international, og så er det svært. Og når journalisterne graver efter en sensation, så bakker forskerne. Meget forskning handler ikke om at skabe sensation, men om at se mønstre i hverdagen,” forklarede Charlotte Wien.

Redaktør Peter Rasmussen fra Fyens Stiftstidende mente dog ikke, at forskerne skulle bebrejdes, at artiklerne ikke kunne bruges. Han var mere kritisk over for de journalister, der havde samarbejdet med forskerne. Journalisterne var nyuddannede nyhedsjournalister, der ikke havde erfaring med forskningsformidling.

”Artiklerne gav ikke noget, man ikke kunne google sig frem til på to minutter. Jeg savnede fakta og det, at man kommer niveauet længere end bare det at tale med en person, der ved noget om det her. Der var for meget snik-snak,” sagde han.

Konklusionen for redaktøren var, at forskningsformidling er en svær disciplin, som kræver mere erfaring og indsigt fra journalistens side, end man umiddelbart tror.

Et er, at politiske partshavere fortolker og selekterer i forskningsresultater, så de underbygger deres egne påstande. Men at Uddannelsesministeren og ministeriets embedsmænd på samme måde til- og fravælger med et politisk sigte, er alligevel overraskende.

”Ministeren ignorerer vores notat, formentlig fordi ministeren og ministeriet ikke vil anerkende, at reformudspillet indebærer en risiko for mindre social mobilitet”, lyder reaktionen fra forskere, der i begyndelsen af oktober fremlagde et notat, som med udgangspunkt i tilgængelig forskningslitteraturen oplyste mulige konsekvenser af regeringens SU-besparelser.

Notatet udfyldte en mangel, for i SU-debatten henvises der ofte til manglende viden om konsekvensen af SU-ændringer. Der er lidt forskning på netop det område, og derfor hævdes, at det er svært at dokumentere negative (sociale) konsekvenser af en nedsat SU. Forskerpanelet med **fem forskere** fra forskellige institutioner og fagfelter, fik til opgave at oplyste tilgængelig forskning.

Resultatet var et notat og en medfølgende paneldebat afholdt på Christiansborg i begyndelsen af oktober, hvor de fem forskere fremlagde, hvad forskningen giver grundlag for at sige om SU'ens betydning for unges uddannelsesvalg, optaget, social mobilitet, gennemførelse og frafald samt økonomi.

Tørnæs: Vi mangler viden...

Især spørgsmålet om social mobilitet har været et politisk debatpunkt. Og om

Uafhængig analyse

Fagforeningen DM – som har mange studentermedlemmer og er kritisk overfor besparelserne – tog initiativet til og finansierede finansieret forskerpanelets arbejde. Men for at sikre et uvildigt forskerarbejde, hyrede man analysebureauet Damvad til at stå for processen.

”Jeg blev spurgt om jeg ville deltage i to møder, som DM ikke ville være til stede ved, og en efterfølgende paneldebat. Og jeg sagde ja, da jeg har lavet et af de få studier i emnet, der findes herhjemme, og følte mig rimelig godt klædt på. Vores tilgang var, at vi gerne ville forsøge at kvalificere SU-debatten,” forklarer KORA-professor Jacob Arendt.

Forskere: Tørnæs selek te

POSTFAKTUEL VIDEN. Ministeren vælger at se bort fra forskningsresultater i SU-debatten,

dette siger panelet i notatet, at ”unge fra uddannelsesfremmede hjem sandsynligvis vil blive mere påvirkede af de ændringer en SU-reform vil føre med sig”, med henvisning til forskellige studier.

Men denne granskning af forskningslitteraturen har tilsyneladende ikke gjort indtryk i Uddannelsesministeriet. Ulla Tørnæs har nemlig flere gange offentligt antydnet eller direkte sagt det stik modsatte: der er ikke basis for at sige, at SU har betydning for social mobilitet.

Til Ritzaus sagde ministeren om notat: ”Rapporten bekræfter min viden på området. At det er svært at konkludere på SU'ens effekt for unges uddannelsesvalg og social mobilitet.”

Nogle uger senere bragte Politiken en kronik af Ulla Tørnæs, hvor hun gentog, at hun ikke tror, ændringerne er noget, der ”afholder nogen fra at studere – uanset, hvilket hjem man kommer fra.” Ministeren troede mere på et udsagn fra økonomi-professor Nina Smith om, at der ikke er evidens for, at SU'en påvirker den sociale mobilitet, end fra den fremlagte rapportering.

Dermed valgte ministeren – og embedsmændene bag – direkte at se bort fra forskerpanelets arbejde med præcist dette spørgsmål.

KORA-forsker: 'Ministerium bør anerkende risiko

Og det er ikke fordi, ministeriet ikke kender til de undersøgelser, der peger i retning på sammenhæng mellem SU og social mobilitet.

”Jeg har talt med embedsmændene. Og selvfølgelig kender de forskningslitteraturen og resultatet af vores notat. Så det er ærgerligt og langt fra tilfredsstillende, at man ikke anerkender den viden, vi opsummerer. Man burde fra ministeriets side anerkende, at reformudspillet indebærer en risiko for mindre social mobilitet,” siger **Jacob Nielsen Arendt**, professor og programleder ved Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning (KORA). Han er en af de få, der forskningsmæssigt har undersøgt dette område, nemlig i et effektstudie af

Der er ingen tvivl om, at ministeren plukker de udsagn, der støtter hendes påstand, og udelader de andre. Og så er det som om, bevisbyrden bliver vendt om

Professor Palle Rasmussen

SU-reformen i 1988.

Ministeren forsøger at bortforklare fakta

Arendts undersøgelse er da også blevet gransket af ministeriets medarbejdere. Få dage før SU-notatet blev publiceret, svarede Ulla Tørnæs på et ministerspørgsmål om netop sammenhængen mellem SU og social mobilitet.

Hun konkluderede, at så vidt hun er orienteret, er der ikke ”nyere dansk forskning, der dokumenterer en sammenhæng mellem SU og social mobilitet.”

Efterfølgende nævnte så netop Arendts undersøgelse, der viste, at SU-reformen i 1988 havde mindsket frafaldet for studerende med forældre uden videregående uddannelse. Men den sammenhæng skød hun efterfølgende ned, ved idet hævde, at frafald ikke nødvendigvis er udtryk for udfordringer med social mobilitet, men kan skyldes en masse andre faktorer.

De forbehold mener Jacob Arendt imidlertid er fuldstændig irrelevante:

”Det er da rigtigt, at frafald påvirkes af mange ting. Men nu er det jo sådan, at vi netop taler om en undersøgelse, der viser, at der er en sammenhæng. Så jeg oplever, at de prøver at bortforklare et eksisterende resultat, men bruger argumenter, der ikke bortforklarer noget som helst. Igen må jeg sige, at det er usædvanligt at opleve det fra et ministeriums side.”

AU-professor: Omvendt bevisbyrde

Professor Palle Rasmussen fra AAUs Institut for Læring og Filosofi sad også i panelet. Han medgiver, at der generelt ikke er stærk evidens i forskningen for at

erer i SU-viden

mener forskere, hvis notat ignoreres af ministeren

sige noget sikkert om SU-besparelsernes konsekvenser, blandt andet for social mobilitet. Derfor er det ikke helt løgn, når ministeren siger, at der ikke er forskningsmæssigt belæg for at sige, at det går ud over social mobilitet.

Men omvendt mener han heller ikke, hun kan tillade sig at udlægge teksten som om, at der ikke vil være konsekvenser.

”Der er ingen tvivl om, at ministeren plukker de udsagn, der støtter hendes påstand, og udelader de andre. Og så er det som om, bevisbyrden bliver vendt om. Ministeren siger, at hvis nogen tror, det giver problemer, må de dokumentere det. Men det er jo ministeren, der stiller forslaget, så det bør vel være op til hende at dokumentere, at det ikke giver problemer.”

Afbalancerede embedsmænd

Som uddannelsesforsker med en del år i bagagen er han ikke overrasket over, at forskningsresultater bliver udlagt af forskellige politiske parter til at fremme deres synspunkt. Men som Jacob Arendt mener han, at man godt kan have større forventninger til en forskningsminister og ministeriets embedsmænd.

”Jeg mener afgjort, man kan forvente, at et ministerium er afbalancerede i deres fremstilling. Og jeg synes også, de bør acceptere, når der ikke er belæg for at sige, at reformen af harmløs. For det er jo det, hun gentagne gange siger. Det ville være mere ærligt at sige: Vi er nødt til at spare. Vi ved ikke, hvad konsekvenserne bliver, men vi håber, de ikke bliver så alvorlige,” siger Palle Rasmussen.

Selv om SU-panelets notat ikke kan komme med soleklare udmeldinger om konsekvenser, og selv om udsagnene bliver brugt til at understøtte vidt forskellige synspunkter, mener han ikke, indsatsen har været ligegyldig.

”Det er jo ikke sådan, at man lige flytter Regeringens synspunkter, og her er konklusionen jo netop, at der ikke er meget sikker viden. Men jeg tror alligevel, notatet har den virkning, at debattørerne kan se, at de er nødt til at nuancere deres opfattelser.”

Lah

(Foto: Kim Vadskær)

Og SU-besparelse går til?

Hvorfor skal vi have mindre at leve for? Sådan har spørgsmålet igen og igen lydt fra rasende studerende, efter at Regeringen offentliggjorde sit SU-udspil.

Regeringen giver selv to svar. Det ene er, at SU-systemet er for generøst i forhold til andre lande, og derfor tiltrækker for mange studerende fra udlandet. Det andet svar er, at SU-besparelserne skal bruges til at styrke uddannelserne. (Halvdelen af SU-besparelsen skal angiveligt tilbageføres til uddannelsessektoren, mens den anden del er general-besparelse, som skal bruges på andre formål, herunder skattelettelser).

Kompetencepulje?

Styrkelsen af uddannelserne skal ifølge regeringens plan ske gennem en ’kompetencepulje’. Hvad det indebærer, er der imidlertid ikke sat mange ord på endnu. I 2025-planen hedder det, at puljen skal bruges til ”projekter, udviklingsprogrammer og målrettede indsatser, der forbedrer kvaliteten

i uddannelsessystemet, styrker den erhvervsrettede forskning og udvikling og understøtter en kompetenceudvikling.”

Meget mere konkret er det ikke blevet sagt, ud over at Uddannelses- og forskningsminister Ulla Tørnæs føjede ’kompetencer inden for digitalisering’ til ovenstående. Puljens midler skal således spredes over en bred palet af aktiviteter.

SU-besparelserne skal træde i kraft for de studerende, der begynder studiet i 2019. Herefter vil provenuet for besparelsen stige løbende frem til 2025, hvor det vil være 3,3 mia. kr.

Om 2025-udspillet noterer Akademikerne – paraplyen om alle akademiske fagforeninger - om kompetencepuljen:

”De formål, som sættes op for puljen, er områder, som Akademikerne gerne ser støttet, men selve konstruktionen virker som et sammensurium af forskellige formål, og der er ingen svar på, hvordan puljen vil blive fordelt på de enkelte formål.”

Minister Tørnæs' skuffeplan

Noget ma

BAGGRUND. Hvad ligger bag planen om mere statsstyring, herunder ministerudpegede bestyrelsesformænd

Konsulentfirmaet Nextpuzzles rapport blev sa

Det havde noget på sig, da FORSKERforum for to måneder siden fokuserede på konsulentfirmaet Nextpuzzles anbefaling af mere statsstyring, herunder især ministerudpegning af bestyrelsesformænd eller –medlemmer. Det er ikke, fordi minister Tørnæs har bekræftet sagen, men hendes manglende afvisning siger alt.

Og mere statsstyring og ministerudpegningen er siden bekræftet af andre medier. Først kom WEEKENDAVISEN's forside (7. oktober) og siden har MANDAG MORGEN Morgen (16. oktober) bragt det samme til tvors.

Og deres anonyme kilder – for det er fortsat et skandaleforslag, der ikke findes - fortæller, at dept.chef Agnete Gersing holdt et hemmeligt møde, hvor hun konkretiserede skuffeplanen: Der skal indføres et centralt indstillingsudvalg med fem personer (med dept.chefen selv i spidsen). Udvalget skal indstille to personer til posten som bestyrelsesformand, som ministeren så skal vælge mellem. Og bestyrelsesformanden skal så lave en ønskeliste over de øvrige eksternt udpegede medlemmer (flertallet i bestyrelsen), som så skal godkendes af ministeren.

AUs bestyrelsesformand spiller sit eget spil

Mens bestyrelsesformænd fra AU, KU og DTU har været ude med protester mod ministerudpegning m.m. har AUs bestyrelsesformand forholdt sig passiv. AUs Michael Christiansen – bestyrelsesformand indtil 1. februar - er eks-embedsmand og tænker som troubleshooter og stats-teknokrat. I et interview med MANDAG MORGEN lægger han afstand til de bestyrelsesformænd, som har advaret mod ministerudpegning:

”Jeg er ked af, at fokus har været så meget på rygter om, hvordan bestyrelserne skal sammensættes, i stedet for på, hvordan vi finder et system, som forener befolkningens legitime ret til at have indflydelse på, hvad der foregår på universiteterne, med universiteternes legitime ret til frihed. Jeg beder stilfærdigt om, at man diskuterer det uden at råbe og skrike. Og det har indtil ikke været muligt”.

Han gør som om, han ikke kender det hemmelige møde, hvor dept.chef

Michael Christiansen handler solo.

Gersing præsenterede sin model. Og helt loyalt med dept.chefen afdramatiserer han modellen med indstillingsudvalg og ministerudpegning. De planer er ikke så kontroversielle, for dels skal de personer, som udpeges skal være ”uafhængige” og dels kommer det pragmatisk an på, ”hvordan man indretter sig”. Bare man har besindige og fornuftige politikere og bestyrelsesformænd, så skal det nok gå.

Som eksempel på, hvordan en politisk udpeget bestyrelsesformand kan agere upolitisk henviser han til DR, hvor han selv er bestyrelsesformand. Her kan han ikke blande sig nedad til nyhedsredaktøren, siger Michael Christiansen – hvor han dog undlader at fortælle, at DR ikke har en hierarkisk styringskæde som Uni-lovens ...

Tre rapporter i styringseftersynet

Nextpuzzles ”bestillingsrapport” var angiveligt første element i ministerens ”styringseftersyn”. Næste trin (i november) bliver formentlig en sammenligning af styringsforholdene i andre lande, herunder Sverige. I Sverige består flertallet i universiteternes bestyrelser af netop politisk udpegede medlemmer, men her er det svært at etablere en hierarkisk linjestyning nedad, som i den danske Uni-lov, for i Sverige har de ansatte medbestemmelse og ansvar for at tilrettelægge uddannelser og forskningen.

Og tredje trin (uden deadline) er angiveligt en embedsmands-analyse af de nuværende rammer for bestyrelsernes rolle, herunder især om brugen af udviklingskontrakter. Her er der stærke styringskræfter i Finansministeriet, der gerne vil have egentlige resultatkontrakter med belønninger / straf.

Uddannelsesminister Ulla Tørnæs og hendes dept.chef Agnete Gersing vil ikke svare på spørgsmål, som handler om den faglige kvalitet i konsulentfirmaet Nextpuzzles rapport, som ud fra et helt uklart interview-materiale konkluderer, at ministerie-styringen bør forstærkes og at der bør indføres minister-udpegede bestyrelser. Ministeren svarer derfor heller ikke kraftige antydninger af, at det er ministeren og dept.chefen, som har orkestreret Nextpuzzle til at lave en ”bestillingsrapport”, hvor ministeriet selv skrev skrevet konklusioner på forhånd, så ministeren kunne få legitimation til at stramme statsstyringen.

Det fremgår at ministerens besvarelser på SF'eren Jacob Marks spørgsmål om kvaliteten af Nextpuzzles rapport.

Ministeren vil ikke forholde sig til kvaliteten i Nextpuzzles rapport. På alle svar lyder omkvædet, at Nextpuzzle har udført rapporteringen ”eksternt og uafhængigt” og at det er konsulentfirmaet, som har ”foretaget de overordnede vurderinger”.

Og Tørnæs kalder så også kortlægningen for ”et væsentligt og interessant element i det samlede styringseftersyn”.

Ikke-svar

SF'eren spurgte fx om ministeren kalde Nextpuzzles rapport om styringseftersyn for ”uafhængig”, når ministeriet selektivt har udvalgt, hvem der er til interviewet, og når ministeriet har styret konsulentfirmaet igennem en Styregruppe, som bestemte fokus og som skulle godkende rapporten?

Selv om det er et krav til ministre, at de ved svar på Folketingsspørgsmål skal svare på det, der bliver spurgt om, så leverer Ministeren ikke-svar. Hun forholder sig ikke til, om rapporteringen er uafhængig, når ministeriet har udpeget interview-ofre? Hun bekræfter godt nok, at ministeret udpegede respondenterne, men siger ikke, at det er normalt / unormalt ved konsulentrapporter. Svaret er helt tonløst. Ministeriet har fået lavet interview-undersøgelsen baseret på ”kvalitativ metode”. Og så var det i øvrigt væsentligt, ”at undersøgelsen blev udført eksternt og uafhængigt” (svar 357).

Makværk, Tørnæs?

plet ned som et metodisk makværk. Men minister Tørnæs vil ikke forholde sig til kritikken

nextpuzzle

“I forhold til udpegningen af bestyrelserne vurderes det, at der er behov for, at ministeriet involveres i udpegningen af bestyrelser, for eksempel gennem et udpegningsorgan nedsat af ministeren, eller ved, at ministeren godkender indstillede kandidater.

Det vurderes endvidere, at der er behov for, at ministeriet igangsætter en frekvent dialog med bestyrelsesformændene for at sikre, at staten som ejer understøtter styringskæden med bestyrelsen som øverste ansvarlige styrings- og beslutningsorgan på institutionerne.

Eksempel på NEXTPUZZLEs anbefalinger: "... vurderes det ..." - hvor det er uklart, hvem blandt respondenterne, der vurderer - eller om det ligefrem er NEXTPUZZLEs subjektive vurdering ...

På SF'ens spørgsmål, om det er seriøst, at Nextpuzzle har en metodik, hvor 2 ud af 38' udsagn er nok til, at der kan fremsættes autoritative udsagn og generelle vurderinger, svarer ministeren, at det er korrekt, at to personer kan danne baggrund for generaliserede udsagn. Og Nextpuzzles konklusioner er lavet på baggrund af "hovedtendenser i respondenternes udsagn" (svar 358).

Hvem var de to: Finansministeriet og en arbejdsgiver?

SF'eren spurgte også, hvor mange respondenter ud af de 38, som udløste konklusionen om, at der er brug for en mekanisme med et udpegningsorgan og ministerudpegning af bestyrelsesmedlemmer. Det fremgår nemlig ikke af rapporten, hvor mange respondenter, der havde dette synspunkt. Rapporten oplyser kun, at 38 (unavngivne) er interviewet, herunder fra fem uni-ledelser (formænd og rektorer) samt eksterne interessenter (fra fx Finansministeriet og arbejdsgiverne i Dansk Erhverv og DI). I praksis kan de to udsagn således stamme fra respondent fra Finansministeriet og en fra arbejdsgiverne...

Men her lyder svaret formelt, at det er Nextpuzzle, som har foretaget de

overordnede vurderinger i rapporten, og at det kun er Nextpuzzle, som ved, hvor mange respondenter, der står bag udsagnet og dermed anbefalingen (svar 359).

Ministeren har ikke besvaret sig ved at bede Nextpuzzle om oplyse antallet af respondenter bag det kontroversielle udsagn - som ifølge dagbladet Informations rundspørge ikke kan genkendes blandt uni-respondenter...

Og heller ikke det groteske heri besvarer ministeren, som igen nøjes med at henvist til, at det er Nextpuzzle, som har foretaget "de overordnede vurderinger" (svar 360).

Nysprog: Anbefaling = forbedringspotentialer

På Jacob Marks helt overordnede spørgsmål, om Nextpuzzles anbefalinger skal bruges til en stærkere statsstyring, så uni'er og uni-ledelser i højere grad skal styres af ministeren, ministeriets henstillinger og politik, svarer ministeren helt afdramatiserende.

Nextpuzzles rapportering er nemlig kun "vurderinger" og ikke anbefalinger. Og det fremgår da ikke af rapporten, at der skal være mere statsstyring og mindre grad af selveje på uni, siger ministeren.

15 ubesvarede spørgsmål

Vil minister Tørnæs og Venstre have mere central styring af uni'erne? Hvorfor? Og hvad er dokumentationen i konsulentrapporten fra Nextpuzzle?

Sådan lyder underteksten i bele 15 spørgsmål til minister Tørnæs fra **Mette Reissmann (S)**, som efterlyser begrundelser for og dokumentation på, at ministerudpegede bestyrelsesformænd vil bevirke en langsigtet forbedring af universiteternes forskningsvirksomhed og resultater.

Hun spørger konkret til, hvorfor et udpegningsorgan, ministeren og ministerium har bedre forudsætninger for at "vurdere kompetencebehovet hos universitetsbestyrelserne" end under den nuværende ordning, hvor processen styres af bestyrelsernes egne udpegningsorganer og -mekanismer ved ny-udpegninger og ved valg af formanden.

Kompetence-spørgsmålet refererer indirekte til den nuværende Uni-lovens krav om, at "bestyrelsen sammensætning skal afspejle universitetets samlede opgaver. Bestyrelsens medlemmer skal tilsammen bidrage til at fremme universitetets strategiske virke med deres erfaring og indsigt i uddannelse, forskning, videnformidling, videnudveksling og universitetets opgaveområder". (Uni-lovens § 12.stk.2.)

Nextpuzzle refererer faktisk nogle respondenter klage over detailstyring af uni-sektoren: "mængden af styringsredskaber allerede er så stor, at det nærmer sig detailstyring" - uden at Nextpuzzle dog fortæller, hvordan ministerudpegning skal kunne løse det problem? Det spørger Reissmann så ministeren om ... (spm. 1-15).

Respondenter giver bredt udtryk for at selveje-konstruktionen er den rigtige, men oplevelsen af bestyrelsens sammensætning og kompetencer er forskellig, siger ministeren - igen uden at fortælle om, hvem og hvor mange der har den "oplevelse".

Og så giver Ministeren en opvisning i når "anbefaling" management-fordanskes til "forbedringspotentialer", og det handler om, at der skal være "et tættere samspil mellem ministeriet og bestyrelsen"... (svar 361).

Finansministeriets skjulte hånd

Svensk un

(Foto: Scanpix)

MINISTEROVERDRAGELSE. Dept.chef Agnete Gersing er en meget stærk aktør bag ministre.

Uni-området er for uregerligt eller som Finansministeriet vil kalde det ”for egenrådigt”. Og det skal der strammes op på. Regnedrengene har været irriteret over, at uni-sektoren er relativt uregerlig; mens regnedrengene kan måle produktivitet og lave målstyring i nogle sektorer, er det svært at måle undervisning og forskning. Og det irriterer også, at uni-lærere har stor selvdisposition i arbejdstiden og ingen arbejdstids-registrering m.m.

Og regnedrengene i Finansministeriet og Moderniseringsstyrelsen har siden 1990'erne i voksende grad været inspireret af New Public Management, som bygger på en stærk tro på den stærke og rationelle ledelse. NPM kræver enhedsledelse og hierarkiske strukturer med styringskæder – linjestyling – ned gennem organisationen med målstyring mod bestemte målbare succeskriterier og incitamenter, som organisationen skulle indrettes efter.

Og alt dette falder tilfældigvis sammen med, at Uddannelsesministeriets nye dept.chef er Agnete Gersing – kendt som strammer, hun kommer fra Finansministeriet – og hun anses faktisk for at være bagdame på den nye opstramning og styring.

Baggrund: Da tante Sofie dummede sig

Også embedsmænd i Uddannelsesministeriet har vil have kommandokæden strammet op. Det er ingen hemmelighed, at eks-minister Sofie Carsten Nielsen (minister 2014-15) og hendes embedsmænd blev rasende, da deres hovsaplan om dimensionering blev mødt med protester fra de uni-ledelser, som ellers havde været tavse og føjelige i årevis. Ministeren havde glemt at klappe planen af med enten ordførerne i Folketinget eller uni-ledelserne, og disse to parter satte hælene i.

Især KUs og AAUs ledelser protesterede, fordi dimensioneringsplanen betød et drastisk indgreb i deres autonomi og langtidslægningsplanlægning.

Den sag skabte bitterhed hos ministeren og hos embedsmandslaget, selv om de faktisk selv var skyld i miseren. De havde ikke lavet deres hjemmearbejde med at skabe alliancer, før de lancerede dimensioneringen. Ministeren undlod arrogant enten at tage politiske ordførere i ed på planen, eller at forpligte uni-ledelserne på den. Dermed skabte de stor ballade, som var meget svær at reparere.

Embedsværkets – og dermed også nye ministres – konklusion på den ballade var, at man skal have bedre styr på uni-ledelserne.

”I Sverige findes der nomineringsgrupper for hvert uni. De består af to personer hvoraf den ene skal have nært kendskab til universitetet, og den anden bredt skal repræsentere samfundsinteresser uden dog at komme herfra. De to er altså uafhængige af regeringen og ministeriet, så her er ingen politisk kobling”, fortæller den svenske **politologiprofessor Christer Karlsson**, der har forsket i, hvordan akademiske ledere udpeges.

Det er hans vurdering, at en ny dansk model med nomineringsgruppe og ministerudpegning er politiseret: ”Nomineringsgruppen er jo ikke uafhængig. Som den danske model beskrives, indgår departementschefen i nomineringsgruppen, og det betyder, at der er nær forbindelse til ministeren, som tilmed også skal udpege blandt de udvalgte. Hermed er armlængden borte; systemet er politiseret. For det er naivt at tro, at den politiske udpegning ikke vil blive brugt til at styre med. Det er vel derfor, at ministeren og departementschefen vil have den indført”.

Forvaltningsmyndighed under ministeriet

Den danske regering vil ændre udpegningsmekanismen, jf. konsulentfirmaet Nextpuzzles anbefaling. Ifølge centralt placerede kilder har det længe været minister Tørnæs og departementschef Agnete Gersings plan at indføre et centralt nomineringsgruppe, hvor ministerens departementschef skal være formand. De skal så headhunte navngivne emner til posten som bestyrelsesformand, der forelægges for ministeren, som udvælger.

Den svenske politologi-professor kalder modellen meget problematisk, for uni'er får status som en slags forvaltningsmyndighed under ministeriet:

”Det er helt legitimt, at regeringen kræver, at uni' bruger sine ressourcer fornuftigt, men det skal gøres med ramkestyring og ikke ved, at uni'ers autonomi indskrænkes. Skal uni'er forske og undervise troværdigt og efter bedste faglige overbevisning, skal de være uafhængige af det politiske og forvaltningsmæssige niveau. Uni'er skal være loyale overfor almenheden, ikke overfor regeringen!

jø

i-ekspert: Politiseret system

Armslængden er borte i et dansk system med nominering og minister-udpegning

Derfor vil det være utrolig ulykkeligt, hvis der indføres nominerings-modeller og minister-udpegning, som skaber linjestyring og loyalitetsrelationer mellem uni-ledelser og det politiske.”

Sverige: Nomineringsgruppe

I Sverige har man haft et system med en lokal nomineringsgruppe, som pegede bestyrelseskandidater til det lokale universitet (fra 1.aug.). Det er to personer ”med godt kendskab til universitetet”; den ene intern den anden en ekstern, som udpeges – ”i sin personlige egenskab” – af ministeren, men ellers er uden bånd til ministeren.

”Man kan imidlertid stille spørgsmålet, hvordan sådanne to personer skal være egnede til at nominere personer, som skal have ’kompetence og erfaring fra organisationer af betydningen for universitetets opgaver’, siger Christer Karlsson.

”40 pct. af de svenske bestyrelsesformænd arbejder som entreprenører, adm. direktører eller som selvstændige. Man mener tilsyneladende, at et uni’ kan og skal ledes som et privat firma, på trods af at kerneaktiviteten er forskning og undervisning. Respekten for uni’s kerneopgaver kommer i anden række. Det ser i hvert fald ud, som om akademiske kompetencer er de-meriterende for at komme på tale til en nominering som bestyrelsesformand”.

Han støtter faktisk princippet om eksterne i bestyrelserne og om eksterne bestyrelsesformænd, fordi det er legitimt, at brede samfundsinteresser kan ytre sig. Men det bør afbalanceres af mekanismer, så kerneaktørerne – lærerne og forskerne – garanteres indflydelse på bestyrelsernes sammensætning og på udpegningen af rektor. I dag er den kollegiale indflydelse over rektorudpegninger begrænset, bl.a. fordi bestyrelsen – og hermed indirekte regeringen – har stor indflydelse på rektorudpegningen.

Der ser ud til at være en forskel mellem Sverige og Danmark. Danmark har en Uni-lov med linjestyring internt på uni’, men en ledelse som er uafhængig af det politiske niveau. Omvendt i Sverige, her har man internt ingen bestemt styrelsesmodel...

Christer Karlsson

”Men sådan bliver det nok ikke, for i regeringens seneste plan (Ledningsutredningen 2015) betragtes lærerne tydeligvis som en særinteresse; en gruppe, hvis indflydelse på uni’s højeste organ bør minimeres.”

Linjestyring på dansk og svensk

I Sverige har man haft en hidsig debat om linjestyring, dvs. om hierarkisk ledelse, efter at regeringen kom med en reformplan med mere topstyring. Det er styring ovenfra og bygger på forestillingen om, at al offentlig organiseret og betalt virksomhed skal styres og formidles klart igennem en styringskæde af ledere og bemyndigelses.

”Der ser ud til at være en forskel mellem Sverige og Danmark. Danmark har en Uni-lov med linjestyring internt på uni’, men en ledelse som er uafhængig af det politiske niveau. Omvendt i Sverige, her har man internt ingen bestemt styrelsesmodel, men til gengæld har man noget, som ligner ’politiske udpegninger’ og linjestyring ovenover, når det gælder udpegning af bestyrelsesformanden. I Sverige blander politikerne sig i udpegningen af ledelsen, men ellers blander man sig ikke i det interne”, forklarer han.

Styringsredskab vil blive bagatelliseret

Mens rygterne om en ny dansk udpegningsmodel flourerer, har minister Tørnæs ikke afkræftet ideen, og det kan forventes,

at både ministeren og ministeriets topembedsmænd vil prøve at sælge modellen med argumenter om, at der er stor respekt om uni’ernes autonomi m.m.

”Politikere og embedsmænd vil bagatellisere den praktiske betydning af nye styringsredskaber med, at nomineringsgruppen er ansvarsfulde personer, at de udpegede bestyrelsesformænd jo er fornuftige personer, at de jo er udpeget i deres ’personlige egenskaber’, at alle har forståelse for uni’ernes forskningsfrihed og autonomi osv. Men det er en farlig normalisering, for hermed lægges op til anerkendelse af den politiske udpegningsmekanisme på uklare præmisser – og erfaringen siger, at har ministre og embedsmænd fået nye styringsredskaber, så vil de også blive brugt”, forklarer han.

”Helt bortset fra, at en sådan bagatellisering jo i øvrigt er selvmodsigende, når det prøver at bortforklare det egentlige, styringsmæssige formål med ’politiske’ nomineringer og ministerudpegninger: At forkorte armslængden.”

Profilen på bestyrelses

De er alle magtfulde systemrepræsentanter, så hvorfor vil ministeren have en ny udpegning

CV på 8 bestyrelsesformænd

KU: Nils Strandberg Pedersen (1951). Administrerende direktør, Statens Serum Institut (siden 1998), mediciner (1978). Forskningserfaring: Forskningsstipendiat (1978-1982).

AU: Connie Hedegaard (1960). Eks-minister og EU-klimakommissær. Journalist og cand.mag. (litteraturvidenskab og historie). Ingen universitets- eller forskningserfaring.

SDU: Lars Nørby Johansen (1949). Professionel bestyrelsesformand, eks-koncernchef i Falck. Cand.phil. (statskundskab). Universitetserfaring: Lektor SDU (1978-82)

DTU: Per Falholt (1956). Koncern-direktør Novozymes Forskning og Udvikling. Kemiker. Forskningserfaring fra den private sektor. Ingen universitetsmeritter.

AAU: Lene Espersen (1965). Adm. dir. for Danske Arkitektfirmaer, eks-politiker og -minister (1999-2011). Økonom (1990). Ingen universitets- eller forskningsmeritter.

RUC: Erik Jacobsen. Eks-kontorchef Finansministeriet (1980-92) og eks-dept.chef (1993-2008). Politolog (1980). Ingen forsknings- eller universitetserfaring.

CBS: Karsten Dybvad (1956). Adm. dir. Dansk Industri. Tidl. dept.chef i Finansministeriet (2001-05) og i Statsministeriet (2005-10). Økonom.

ITU: Jørgen Lindgaard (1948). Eks-erhvervsleder i KTAS og SAS samt ISS. Civilingeniør (1975). Ingen forsknings- eller universitetserfaring.

Formandskollegiet for uni'ernes bestyrelsesformænd er nr. 47 blandt de mest velforbundne organisationsnetværk, viste analyser af den danske magtelite.

”Målt på personernes indflydelse og netværkets velforbundethed ligger bestyrelsesformændene rigtig højt. Hver for sig er de magtfulde personer. De er også velforbundne med andre centrale netværk, såvel i centraladministrationen, i erhvervslivet og på det politiske niveau. Der er jo egentlig ikke formelle krav om, at bestyrelsesformændene skal favne bredt i samfundet, men som repræsentanter for magtfulde samfundsinteresser gør de det”, forklarer **Christoph Ellersgaard**, som i sommeren 2015 – sammen med Anton Grau Larsen har analyseret den danske magtelite og fundet, at den består af 423 personer – hvoraf de fleste af ovenstående er med.

”Mens vi udpegede 423 personer i den absolutte magtelite, så ser det ud til, at de uformelle og underforståede krav til bestyrelsesmedlemmerne betyder, at de udpeges blandt de ca. 1000 i toppen. top-1000”.

Ministeren: Politisk-administrative udpegninger

Uni-minister Ulla Tørnæs og hendes departementschef, Agnete Gersing vil have styrket styringskæden mellem minister(ministerium og så uni-ledelserne. I dag er uni-bestyrelserne selvsupplerende. De har interne screeningsprocedurer og udpeger så selv bestyrelsesmedlemmer, og bestyrelsesformanden vælges så i bestyrelsen.

Den mekanisme vil Tørnæs og Gersing ifølge anonyme kilder have ændret. De vil indføre et centralt indstillingsudvalg med fem personer (med departementschefen selv i spidsen). Udvalget skal indstille to personer til posten som bestyrelsesformand, som ministeren skal vælge mellem. Og bestyrelsesformanden skal så lave en ønskeliste over de øvrige eksternt udpegede (flertallet i bestyrelsen), som så skal godkendes af ministeren.

Men hvorfor vil ministeren have ændret udpegningsmekanismen, lyder spørgsmålet så, for bestyrelserne er allerede i dag befolket med de magtpersoner, som formentlig ville være de samme efter en politisk udpegning.

Netværksanalyse: Bestyrelsesformænd fra magteliten

Ellersgaards og Larsens netværksanalyse afslører, at de nuværende bestyrelsesmænd og -kvinder hører til samfundets elite. Fem af dem kommer ind på top-300 blandt de danskere, som mingler i den danske magtelite (jf. Magteliten, analyse 2015).

Tre har haft topposter i staten (fx to departementschefer og en styrelsesdirektør). Tre har haft eller har top-direktørposter i store private firmaer. Og så er der to tidligere toppolitikere.

”Den nuværende udpegningsmekanisme til uni-bestyrelserne udvælger personer fra den klassiske magtelite, og det er

Men den nuværende selvudpegende mekanisme er ikke transparent; man risikerer da udpegninger af personer inden for en snæver profil. Det gør bestyrelserne sårbare for kritik af, at de ikke er baseret i ’brede samfundshensyn’ eller er ’folkeligt funderet’.

Christoph Ellersgaard

svært at forestille sig, at det bliver meget anderledes, hvis bestyrelsen skal politisk udpeges af ministeren/departementschefen”, konstaterer Christoph Ellersgaard, adjunkt.

Han vil ikke ubetinget forsvare den nuværende selvsupplering:

”Man kan da sagtens problematisere den nuværende selvsupplerende mekanisme, på trods af at der er indlagt søgningsudvalg o.lign. Men mekanismen er ikke transparent; den er langt fra idealt om et demokratisk system”, siger han. ”Den nuværende mekanisme er altså et figenblad for uni'ernes autonomi”.

Underforståede krav: Magtfuld ambassadør

”Bestyrelsesformænd er selvudpegede, men man kan på ingen måde sige, at de er udsprunget af universitetet selv. Logikken bag udpegningen er tilsyneladende, at man vil have profiler, der skal være en slags ambassadører i det store magtspil. De skal være diplomater, som kan repræsentere og beskytte stedet. Derfor skal de have en vis position, magt og pondus.

Uden at have forskningsbelæg for det er hans fornemmelse, at det også indgår i valget, at personerne har en relativt klar erhvervs- og politisk profil, uden at den nødvendigvis er partipolitisk:

”Man ved, hvilken ’politisk profil’ de har. Det gælder ikke bare de to eks-politikere, men også organisationsrepræsentanterne, som er konsensusorienterede og forstår konkurrencestats-tænkningen. Ved udvælgelsen er man således gået efter folk, som har brede netværk, og som ved,

hvordan der tænkes på den anden side af bordet, i ministerierne og i det politiske liv”.

Ikke aktivistiske bestyrelser

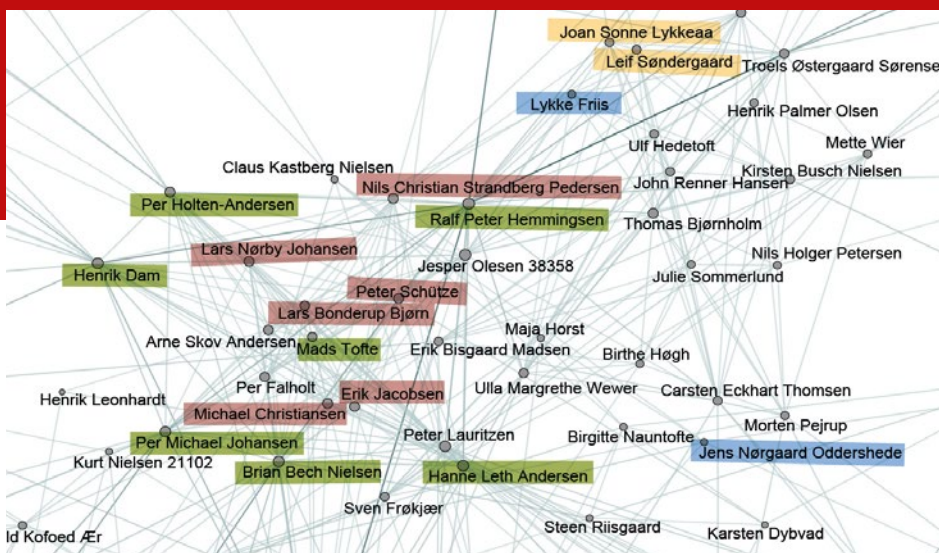
”For disse personer i magteliten er der da også et skisma: Skal de repræsentere samfundsinteresser, som politikerne definerer dem, eller skal de repræsentere deres universiteters interesser? Det er ikke et skisma, som kommer åbent frem til debat. Hvis et uni’ eller alle uni’erne har en konflikt med en minister, så er det ikke noget der er foregået i det offentlige”, forklarer Ellersgaard.

Historien, siden Uni-loven blev vedtaget i 2003, viser kun yderst få tilfælde, hvor bestyrelsesformænd – og dennes underordnede rektor – åbent er gået imod en minister. Det er noget, som det underordnede personale ofte har bebrejdet topledelsen. Det er kun sket i helt ekstraordinære tilfælde, når uni’erne er blevet udsat for grove løftebrud eller for pludselige diktater. Senest skete det efter Sofie Carsten Niensens (rad.) dimensioneringsplan i 2014.

”Aktivismen ligger fjernt fra de nuværende bestyrelser, med fordele og ulemper. Uni’erne har valgt en type bestyrelsesformænd, som i vid udstrækning har erfaring med at handle konflikter af i lukkede forhandlinger og netværk. Det foregår altså allerede i en forhandling med det politisk/administrative niveau. Det er derfor næppe på grund af de nuværende bestyrelsesmedlemmers manglende politiske fornemmelse, at ministeren og departementschefen ønsker en politisk udpegningsmekanisme – og netop af den grund kan man undre sig over, at ministeren og departementschefen vil indføre en politisk udpegningsmekanisme”.

Problematiske i dag: Selvsupplerende

”Man kan da sagtens problematisere den nuværende selvsupplerende mekanisme, på trods af at der er indlagt søgningsudvalg o.lign. Men mekanismen er ikke transparent; man risikerer da udpegnings af personer inden for en snæver profil. Det gør bestyrelserne sårbare for kritik af, at de ikke er baseret i ’brede

samfundshensyn’ eller er ’folkeligt funderet,” siger Ellersgaard.

”Det problem kan så føres videre i, at bestyrelsesformændene er langt fra almindelige mennesker, og at universiteterne i øvrigt ikke har været dygtige nok til at retfærdiggøre sig overfor befolkningen, dvs. at forklare befolkningen, hvad man laver, og hvorfor det er relevant. Det gør universiteterne sårbare overfor eksterne indgreb – som politisk bestyrelsesudpegnings – fordi uni’erne har så få eksterne alliancer, som vil forsvare dem”, siger han

Og så peger han i øvrigt på det paradoksale i, at man faktisk har en alliance med stor-industrien (fx medicindustrien), hvis ledere faktisk godt kan se nødvendigheden i brede uddannelser og dygtig grundforskning, for det er basen for deres højintensive innovation og produktion. Derfor ser man faktisk ledere herfra, som advarer mod indskrænkning af uni’ernes frihedsgrader.

New Public Management (NPM)

Et motiv til stramning af styringskæden mellem ministerium og bestyrelser handler om en årelang irritation hos

regnedrengene i Finansministeriet over, at uni-sektoren er relativt uregerlig, bedst symboliseret ved, at det er meget svært at måle undervisning og forskning, at uni-lærere har stor selvdisposition i arbejdstiden og ingen arbejdstids-registrering m.m.

Uni-området er for uregerligt eller, som Finansministeriet vil kalde det, ”for egenrådigt”. Og det skal der strammes op på.

En anden forklaring på ønsket om ministerudpegningsmekanisme er NPM. Regnedrengene i Finansministeriet og Moderniseringsstyrelsen har siden 1990’erne i voksende grad været inspireret af NPM, som bygger på en stærk tro på den stærke og rationelle ledelse. Det har krævet enhedsledelse og hierarkiske strukturer med styringskæder – linjestyling – ned gennem organisationen med målstyring mod bestemte målbare succeskriterier og incitamenter, som organisationen skulle indrettes efter.

”Når motivet til at ændre på udpegningsmekanismen sandsynligvis ikke er at få en anden type personer ind som bestyrelsesformænd, må ministeren jo have andre motiver. En af dem kan være, at man vil stramme styringskæden, så det bliver nemmere for ministeren og ministeriet at styre uni’erne”, siger Ellersgaard.

”Og det er da klassisk NPM at styre organisationer gennem handlekraftige topledere i en hierarkisk organisation. Ved at indføre ministerudpegningsmekanisme og/eller et kandidat-kartotek skabes et loyalitetsforhold mellem ministeren og den udpegede. Det vil skabe en helt anden politisk dynamik, som vil anfægte den ’autonomi’, som uni’erne har i dag”.

“

De hidtidige udpegningsmekanismer indikerer, at man i den selvsupplerende mekanisme søger bestyrelsesformænd, som har netværket i orden i organisationernes inderkreds. Og det er tydeligvis også dem, som bliver bestyrelsesformænd.

Christoph Ellersgaard

Eks-instituttleder: 'Pluralisme'

Danske universiteter er klistret ind i styring og atter styring, men autonomi er en vigtig forudsætning for samfundets demokrati. Hvor

Mistet fokus på kerneopgaverne. Det er en sygdom, der i disse år ryster den offentlige sektor. Og universiteterne er også ramt. Hårdt ramt.

"Nogle har glemt, hvad kerneopgaverne er," lyder diagnosen fra **Lars Bo Kaspersen**. Indtil for få måneder siden institutleder på KU-Statskundskab, og p.t. gæsteforsker på Yale University. Sidste år udgav han sammen med Jan Nørsgaard bogen **'Ledelseskrisen i konkurrencestaten'**.

FORSKERforum spurgte ham, om han oplevede de krise-symptomer i sin egen organisation på KU. Svaret er ja.

"Jeg vil starte med at sige, at de universiteter, jeg har været leder på – KU og CBS – på mange områder er bedre end for 15-20 år siden. De er ligesom kommet op i et højere gear. Det betænkelige er nu, at man nogle steder har glemt, hvad kerneaktiviteterne er. Det problem gik igen på de offentlige arbejdspladser, vi besøgte, da vi skrev bogen. Når man kommer ud og spørger medarbejdere, hvad deres kerneopgaver er, kan mange ikke svare. På universitetet gør internationaliseringen, konkurrencen og kvalitetsudviklingen, at man flytter for mange ressourcer fra kerneopgaverne til support-funktionerne. Det er en meget farlig tendens".

Han nævner som eksempel, hvordan man er nødt til at have støtteenheder til fondssøgning, internationale kontorer og marketingafdelinger. Det er ikke, fordi det ikke giver mening. Et moderne universitet er nødt til at konkurrere, slår han fast. Men det er bare ikke en god udvikling, når bevillingerne er faldende, at en større andel går til supportfunktioner.

Elite-uni'er i udlandet har små enheder

På Yale, hvor Lars Bo Kaspersen altså opholder sig i øjeblikket, står forholdene faktisk i skærende kontrast til udviklingen i Danmark. Også selv om det er et af de universiteter, som både for danske universitetsledere og embedsmænd står som et forbillede.

"På Yale – såvel som på Stanford og MIT – som jeg også har kontakt til, er det tankevækkende, hvor små deres

Danske universiteter er på mange områder bedre end for 15-20 år siden. De er ligesom kommet op i et højere gear. Det betænkelige er nu, at man nogle steder har glemt, hvad kerneaktiviteterne er

Lars Bo Kaspersen

administrationer er. Hvor få supportfunktioner og hvor meget mere fokus, der er på kerneopgaverne – forskning og uddannelse. Det er små institutter, små centre, men med meget mere fokuserede ressourcer. Det er meget interessant at observere, når man i Danmark i 10-12 år har haft en fusionsdiskussion om færre, større og mere konkurrencedygtige enheder."

Og i de små miljøer er der rum for nogle af de klassiske forskningsdyder – fordybelse, diversitet og forskning uden regulering.

"Man ser, hvordan de lader forskere sidde og begrave sig i en Kierkegaard-bog i 35 år. Den pluralisme og dedikation til fri forskning undermineres i vores system, og det er en af farerne og svaghederne."

Lars Bo Kaspersen er dog også på det rene med, at de økonomiske muligheder på universiteter som Yale og Stanford er uden sammenligning med danske.

"Ingen tvivl om, at disse elite-uni'er har rigtig mange penge og kan gøre ting, vi ikke kan. Der, jeg ser det tydeligst, er ved undervisning. De kan køre meget mere intensivt, små undervisningshold, skriftlige afleveringer næsten hver uge, som man får tilbage i rettet tilstand. Meget ressourcekrævende."

Egne kloner bliver siddende

Kaspersen mener, at Danmark kan lære flere ting, også hvis der tages forbehold for ressourcerne:

"Især bør vi rekruttere flere forskere i de enkelte miljøer. I USA ansætter man

aldrig sine egne ph.d'er. De ryger altid til andre universiteter. Sådan kan og skal det ikke være i Danmark. Men måske skulle man højst ansætte hver anden. Det handler om pluralisme. Du lukker forskningen ved at have dine egne kloner siddende."

Kaspersens kritik gælder ikke kun ph.d.-niveaue. Der er generelt for stor tendens til at ansætte folk, man kender, frem for at trække nye og ukendte navne ind: "Det gør virkelig en forskel, når der kommer folk udefra. Klaveret spiller på en helt anden måde. Men der er alt for mange institutter, der stadig er for sammen- og indspiste."

Vil nogle ikke indvende: Ah, Lars Bo K., du skal da vist ikke gøre dig alt for hellig?

"Jeg siger mig ikke fri for at være del af en etableret tradition her. Jeg har prøvet at rykke, men der er et stykke vej endnu," siger han og tilføjer, at man som leder også er under et vist pres, når det gælder ansættelser og forfremmelser af interne kræfter.

"Når man har folk, der er rigtig dygtige – og det har statskundskab – så kommer professorerne og siger: Jens er så dygtig. Så det kræver, at du virkelig tror på pluralisme-princippet, hvis du skal gå udenom Jens. For folk står og peger fingre og siger: hvordan kan du lade Jens gå?"

Ledere må have faglig vision

Netop forskeransættelser er ifølge Lars Bo Kaspersen et af de områder, hvorpå en institutleder kan – og bør – træde i karakter som faglig leder og gå imod den måle-veje-kultur, hvis indtog som offentligt ledelsesparameter han advarer mod i sin bog.

"I ledelse har man behov for målinger. Men det, der er sket i den offentlige sektor, er dels, at det har taget overhånd, og så at det bruges som grundlag for strategiske beslutninger. Det sker også på universitetet, og det er en kæmpe fare. Eksempelvis når man bruger opgørelser over, hvor mange publikationer folk har begået, eller hvor mange penge de har skaffet, som de væsentligste begrundelser for forfremmelse."

Her mener Kaspersen, at man må

og fri forskning undermineres

forfor forstår politikerne ikke det, spørger politologen Lars Bo Kaspersen

kræve, at lederen har en faglig vision, en strategi og et kvalitetsmæssigt 'judgement', som vedkommende tager beslutninger ud fra.

"Har du ikke forskningsindsigt og en vision, skal du ikke være leder i universitetssektoren. Det handler om, at man ikke styrer efter objektive fakta, som for eksempel når man forklarer Sørens ansættelse med, at han har 86 artikler, og Lone kun har 46. Det er det, jeg kalder drone-ledelse. Tør ledergruppen ikke have et kvalitetsmål og evnen til at foretage et solidt judgement, så går det helt af sporet."

Nytænkning forudsætter autonomi

Kerneopgaverne for universitetet er i sagens natur forskning og undervisning. Men i begge disse øvelser ligger ifølge Lars Bo Kaspersen et fælles formål, der handler om evnen til at tænke nyt. Et formål, som han oplever får dårligere og dårligere vilkår.

"Vi skal have folk på universitetet, der genererer nye ideer, og som kan undervise andre i at generere nye ideer. Men hvis man lever i et moderne, pluralistisk samfund, man gerne vil udvikle, så kræver det, at der er plads til kritisk, uafhængig forskning – autonomt fra staten og markedsaktører. Og i forhold til det, må man bare konstatere, at danske universiteter er klistret ind i styring og atter styring."

Igen henviser han til USA, hvor de store prestige-universiteter – de såkaldte Ivy League-universiteter – ifølge Kaspersen er kendetegnet ved at kunne forholde sig ekstremt kritisk og skånselsløst over for det amerikanske samfund, fordi de er helt uafhængige af myndighederne.

"Det er lige før forskningsmidlerne fra den private sektor i Danmark er mere frie ressourcer end den offentlige styring af universiteterne. Og det er mig en gåde, at man ikke forstår, at man saver demokratiets gren over med den styring."

Det er mig en gåde, at man ikke forstår, at man saver demokratiets gren over med al den styring," siger Lars Bo Kaspersen om det greb, politikere og embedsmænd har omkring danske universiteter.

Lars Bo Kaspersen

Styring er resultat af tillidsbrud

Hvordan oplever man den styring som institutleder?

"På mange områder. Det er måden, man allokerer midler på, som universitetet så også selv er med til at forstærke. Det er, når ministeriet fordeler midlerne efter bestemte kriterier. Det er, når ministeriet på absurd vis bestemmer, om man må have gruppeeksaminer. Det er en fremdriftsreform. Det er, når man dikterer ansættelsesstop på den administrative front og dermed sender HK-arbejde i hænderne på dyrere akademikere. Det er, når man skærer ned på bevillingerne og skubber universiteterne ud i en infernalsk kamp om private midler."

Lars Bo Kaspersen ser til dels styringsvældet som resultat af et tillidsbrud, der skete mellem politikere og universiteter for flere årtier siden.

"Der var eksempler på, at universiteterne brugte midler lemfældigt. Erfaringen, man gjorde, var, at der skal stram styring til, ellers skrider det. Og selvfølgelig skal der være en balance. Men min oplevelse er, at den generation af ledere, jeg kender, er afsindigt ressource- og omkostningsbevidste. Så måske kunne det være på tide, at man lemper lidt på kontrol og styring."

Hvor er rektorer og bestyrelser?

For at ryste op i tingenes tilstand kræver det, at politikerne og embedsmændene mødes med et slagskraftigt modspil fra rektorer og bestyrelser, som kender til de faktiske vilkår for at varetage uniernes kerneopgaver:

"Skulle man virkelig rykke ved noget, kræver det, at alle universiteters rektorer og bestyrelser sætter sig sammen og diskuterer, hvad det er for en forsknings- og uddannelsesvision, vi har for Danmark, og hvad vil det kræve i den ideelle verden? Og når man har kørt sådan en proces igennem, vil det være klart for ministeriet, at her er tale om et seriøst udspil, man vil være nødt til at tage alvorligt."

Ifølge Kaspersen gør universiteternes manglende initiativ og enighed, at ministerium og politikere i realiteten kan gennemføre en 'del og hersk'-politik.

"De er hele tiden reaktive, aldrig proaktive. Selv KU – landets tungeste universitet, fører en reaktiv politik. Så hver gang, regeringen kommer med en reform eller en nedskæring, spiller universiteterne hinanden ud og forsøger at minimere egne skader. Det kan godt være, de vinder mest på den korte bane. Men for landet som helhed er det en katastrofe."

lah

Lars Bo Kaspersen fratrådte 1. september som institutleder på KU-Statskundskab på grund af helbredsproblemer. I øjeblikket er han på et halvt års forskningsophold på Yale University. Det ligger endnu ikke fast, hvor han herefter skal arbejde.

Flere private fondsmidler – me

Sundhedsvidenskab sætter sig på 47 pct. af de private fondsmidler og 18 pct. af de offentlige.

Nogle fagspecialer er højprioriterede – på bekostning af forsknings-bredden, konstaterer tillidsmand på sund'

De private forskningsmidler vælter ind på sundhedsfakulteterne. En ny rapport fra Forsknings- og Innovationsstyrelsen om de 12 største private fonde og 8 offentlige fonde afslører, at sund' er det område, der suverænt tiltrækker flest midler. Og de fleste af disse – mere end to tredjedele – er private fondsmidler. Det adskiller sund' markant fra andre fakultetsområder, hvor midlerne fra de offentlige fonde som forskningsrådene og Grundforskningsfonden størstedelen.

Og det gør faktisk en forskel, om pengene kommer fra offentlige eller private fonde. Rapporten konstaterer nemlig, at "de private fondes forskningsstøtte er koncentreret omkring relativt få fagområder." I modsætning til offentlige fonde, som "i højere grad er bredt ud på tværs af flere fagområder", som det hedder.

Ser man på de private bevillingsgivere, er der fire helt store spillere på sundhedsområdet: Novo Nordisk, Lundbeck, Kræftens Bekæmpelse og A.P. Møller. De har i perioden 2012-2014 givet over 3,5 milliarder kroner til området, hvilket til sammenligning er fem gange så meget, som humaniora har fået i perioden af samtlige undersøgte fonde.

Tillidsmand: Nicher får færre bevillinger

Af bevillingsmodtagerne på sundhedsområdet er det KU, der – med længder – modtager flest midler – både offentlige, men i særdeleshed private.

Og det med, at de private midler er mere fagligt indsnævrede, kan godt mærkes, siger **lektor Anders Hay Schmidt**

fra KU-Neurovidenskab og Farmakologi. Han er DM-tillidsmand på KU-Sund SUND.

"Du har nogle områder, der er prioriterede – ja, nærmest overfinansierede. I øjeblikket er det forskning i cancer, diabetes og metabolisme. Men det går ud over mange små nicheområder, der ikke får midler. Frem for bevillinger til en masse små projekter, går pengene til centre eller topforskere med kæmpeprojekter," siger han.

Udviklingen betyder, at det løbende bliver sværere og sværere for forskere at drive mindre forskningsprojekter alene eller i små grupper, siger Anders Hay Schmidt. Det forstærkes af, at der i dag ikke er penge på fakultetet til at dække basisudgifter ved forskning. Tidligere fik hver forsker et basisbeløb på 100.000 årligt til at dække forskningsomkostninger, laboranter mv. Det beløb er løbende faldet for til sidst helt at forsvinde. Det var også muligt at søge fakultetet om medfinansiering af eksempelvis apparatur. Den pulje findes heller ikke mere.

"En hel del af de midler er forsvundet fra Sund', og det er mange kede af, for det var de puljer, de forskningsmæssigt kunne leve af. Vi taler den lidt skæve forskning og også bare dem, der laver forskning, der ikke er ret dyr. Man savner puljer med små portioner, eller alternativt at man kunne hente pengene på universitetet."

Læg dig i center-slipstrøm

Udviklingen tvinger ifølge Anders Hay Schmidt en del af sund'-forskerne til at

anlægge nye strategier for at få lov at forske.

"Det folk gør, er at lægge sig i slipstrømmen. Hvis ens forskning kan bruges, går man ind i samarbejde med et center, for at få ens forskning finansieret på den måde. For nogle er det fint nok, men konsekvensen er naturligvis, at man bliver mindre uafhængig, fordi man skal forske på andres præmisser. Det er det, jeg ser og hører," fortæller han.

Dertil kommer en gruppe, der forlader forskningen til fordel for – ofte – vellønnede private jobs. Og så er der naturligvis stadig en gruppe, som Anders Hay Schmidt selv tilhører, der fortsat kan få finansieret deres egen forskning med små og mellemstore bevillinger.

Udviklingen truer diversiteten i forskningen, men også den forskningsbaserede undervisning, advarer han.

"Når du fjerner basisbevillinger til forskning, kan der ske to ting – enten at forskerne kobles helt over på undervisning, eller at de kobles på et center og laver forskningen der. Der er ved at komme et A- og et B-hold, det er der ingen tvivl om," siger han.

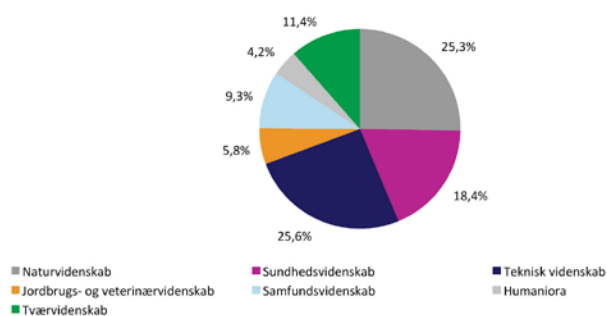
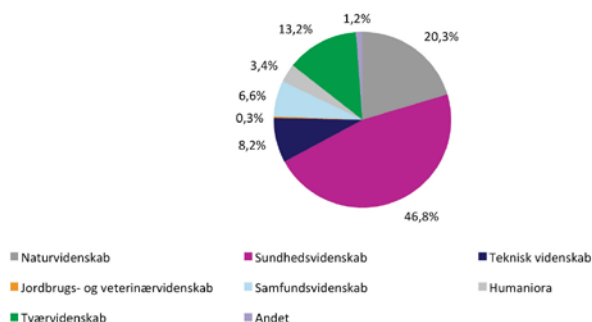
Dekan: Konkurrence kræver fællesskaber

KU's sundhedsdekan **Ulla Wewer** vil ikke skrive under på, at flere forskere i dag mainstream-slipstrømmen i slipstrømmen af centre og store projekter, for at kunne realisere deres forskning.

"De lægger sig ikke i en slipstrøm, som jeg ser det. Den enkelte forsker samarbejder og laver partnerskaber med

Fordeling på videnskabelige hovedområder fra private fonde og foreninger i perioden 2012-2014

Fordeling på videnskabelige hovedområder fra offentlige fonde og råd i perioden 2012-2014

(Kilde: Private Fonde – En kortlægning af bidraget til dansk forskning, innovation og videregående uddannelse, Styrelsen for Forskning og Innovation, 2016)

en mindre fagbredde

Folk lægge sig i slipstrømmen for at få ens forskning finansieret. Konsekvensen er naturligvis, at man bliver mindre uafhængig, fordi man skal forske på andres præmisser.

lektor Anders Hay Schmidt

andre forskere. Og det er der ikke noget nyt i,” siger Ulla Wewer.

Hun vil dog godt bekræfte, at der generelt er en tendens mod, at man med fordel kan indgå i større og bredere fællesskaber for at kunne begå sig i konkurrencen om forskningsmidler.

”Man er mere afhængig af partnerskaber, hvis man vil være konkurrencedygtig. Det er svært at køre projekterne alene med nogle få ph.d.-studerende. Det kan man også se på publikationerne. Trenden er, at de har bidrag fra flere laboratorier og flere lande. Jeg tror, det er der, der sker et skifte. Den internationale konkurrence om forskningsmidler er så skarp, at man er nødt til at gå ud over sine egne kompetencer og arbejde på tværs af teknikker, fordi problemstillingerne kræver det for at drive forskningen videre.”

Dekanen: Målsætning er forskningsbaseret bredde

FORSKERforum har tidligere interviewet dekan Ulla Wewer om de store private fondsuddelinger og betydningen for forskningsbredden på fakultetet. Dengang i 2011 fortalte hun, at det var en målsætning at styrke bredden, og at det var en proces, man var i gang med.

På spørgsmålet om det er gået fremad med bredden på KU SUND siden dengang, nævner Ulla Wewer midlerne fra forskningsministeriets UNIK-fond (UNiversitetsforskningens InvesteringsKapital) til tværfaglig videnskab som et tiltag, som har hjulpet meget til at styrke bredden. Men om det generelt er gået frem eller tilbage for bredden har hun svært ved at sige:

”Det er svært at udtale sig kvantitativt om forskningsbredde. Det er i hvert fald universitetets mål, blandt andet fordi det er grundlag for vores forskningsbaserede

uddannelse. Et andet bredde-symbol er, at vi har 1600 ph.d.-studerende. Og de er ikke kun på elitecentre. De bliver brugt på institutter til at sikre og understøtte den forskningsbaserede uddannelse og giver muligheder for at unge talenter kan lave deres projekter i både store og mindre grupper.

Skal det ligge på ph.d.-studerendes skuldre at sikre bredde?

”Nej. Men det har medvirket til at små grupper kan have samarbejdspartnere inde i egne laboratorier, som kan understøtte og bidrage til små forskningsfelter. Nu kan en lektor eksempelvis have to ph.d.-studerende tilknyttet et projekt, hvor der før måske kun var en,” svarer Wewer. Som tilføjer, at store centre også har en intern bredde og diversitet.

Problem: De offentlige fonde beskæres og omlægges

Hun mener ikke, tendensen mod få store bevillinger skyldes en forandring i de private fondes måde at uddele penge på. Der gives stadig mange små uddelinger eksempelvis fra Novo Nordisk Fonden, peger hun på.

Til gengæld kan det mærkes, at de offentlige fondsmidler bliver beskåret og lagt om.

”Det er simpelthen sværere at få fat i pengene. Dels fordi der er færre af dem, dels fordi de bliver omfordelt, så en del af midlerne til fri forskning er røget over i Innovationsfonden. Og her er præmissen, at det skal være projekter med flere teknologier og gerne tydeligt innovationspotentiale inde over.”

De store særbevillinger og ”centrifisering” af universitetet kritiseres af nogle for at gå ud over forsknings- og undervisningsbredden. Men selv om pengene er øremærket et overordnet formål, ligger der i den type bevillinger samtidig en forskningsfrihed, der efterhånden er sjælden.

”Det, vi har været meget glade for ved de store private donationer, er, at det er bevillinger over ti år. Det giver muligheden for at lave noget, der er forskningsmæssigt risikabelt, fordi man har tid. Jo mere tid, jo bedre mulighed har du for at

Hovedområders private venner

Novo Nordisk giver mest til sund. Villum Fonden mest til nat. Novo er igen topscorer på teknik. På samf’ er det såmænd Trygfonden, som er mest gavmild. Og ikke overraskende er det Carlsbergfondet, som har været mest gavmild. Det viser oversigt over de største private donorer (sum 2012-2014):

Sund’

Novo Nordisk Fonden (1.130 mio. kr.)
A.P. Møller Fonden (928 mio. kr.)
Kræftens Bekæmpelse (788 mio. kr.)
Lundbeckfonden (705 mio. kr.)

Nat’

Villum Fonden (1.000 mio. kr.)
A.P. Møller Fonden (210 mio. kr.)
Carlsbergfondet (209 mio. kr.)
Novo Nordisk Fonden (176 mio. kr.)

Teknik:

Novo Nordisk Fonden (412 mio. kr.)
Villum Fonden (226 mio. kr.)
Realdania (54 mio. kr.)
Lundbeckfonden (24 mio. kr.)

Samf’:

Trygfonden (133 mio. kr.)
Industriens Fond (100 mio. kr.)
Realdania (91 mio. kr.)
Carlsbergfondet (87 mio. kr.)

Hum’:

Carlsbergfondet (130 mio. kr.)
Velux Fonden (112 mio. kr.)
Novo Nordisk Fonden (21 mio. kr.)
A.P. Møller Fonden (14 mio. kr.)

(Kilde: Private Fonde – En kortlægning af bidraget til dansk forskning, innovation og videregående uddannelse, Styrelsen for Forskning og Innovation, 2016)

tage risici og afprøve forskellige hypoteser. Det som belaster forskerne, er at de hele tiden skal søge nye bevillinger. Tid er frihed, og det får man blandt andet i de store centre”, slutter dekanen.

lah

Forskerkarriere – et netværksspil

Dine samarbejdspartnere er særdeles vigtige for, hvordan din forskningsmæssige status udvikler sig, afslører studie i forskerverdenens status-dynamikker

Stjerner og vandbærere. Sådan er det i cykelsporten, og sådan er det i høj grad også i forskning.

Adjunkt Kristina Vaarst Andersen fra Institut for Innovation og Organisationsøkonomi på CBS, forsker i statusdynamikker, og sammen med sin kollega Jakob Jeppesen har hun undersøgt, hvordan forskere indtager forskellige roller i status-hierarkierne, og hvordan deres status og resultater påvirkes af de samarbejdsrelationer, de indgår i.

En af de dynamikker, undersøgelsen fortæller om, er, at unge forskere først og fremmest bringes frem – eller måske rettere suges op – i hierarkierne gennem deres samarbejde med seniorforskere. Groft sagt, fordi de rammes af noget af det stjernestøv, der falder fra de etablerede navne.

”Vi kan se, at man øger status og performance, når man samarbejder med andre, der har høj status. Og det skyldes, at din samarbejdspartner har nogle fordele, du kan lukre på. De vil typisk have lettere adgang til ressourcer og til andre samarbejdspartnere, og de vil typisk også blive bedømt mere positivt, når forskningen skal reviews, fordi bedømmerne måske er en smule forudindtagede,” fortæller Kristina V. Andersen.

Status-mobilitet skaber ubalance

Men nytteværdien går begge veje. De unge forskere har også en rolle – som vandbærere.

”Når højstatus-forskere samarbejder med lavstatus-forskere, er det angiveligt, fordi lavstatus-forskeren forventes at lægge en masse arbejdstimer. Det er der også forskning, der viser.”

Kristina V. Andersen og Jakob Jeppesen har lavet deres undersøgelse på baggrund af tusindvis af artikler skrevet af flere end 800 forskere, der alle har lavet forskning ved energi-forskningslaboratoriet Oak Ridge i Tennessee, USA. I analysen ser de på sammenhængen mellem

Man er nødt til at forholde sig strategisk til, hvem man samarbejder med som forsker, for ens partnere er vigtige for karrieren.

Kristina Vaarst Andersen

samarbejdsrelationerne og udviklingen af forskernes status, som de måler ud fra deres videnskabelige 'impact' målt på citationer.

Og det, de også kan læse ud af tallene, er, at den hierarkiske mobilitet skaber ubalancer i samarbejdet. Undersøgelsen indikerer nemlig, at forskere, der er på "opstigning" i status-hierarkiet, kan vise sig som dårlige samarbejdspartnere.

”Data afslører, at hvis din samarbejdspartner øger status, så falder din performance i den efterfølgende periode,” siger Kristina V. Andersen, og forklarer det med, at en statusforøgelse ofte baserer sig på samarbejde med en højstatus-forsker.

”Så hvis vi to eksempelvis har et projekt, men du samtidig har et samarbejde med en højstatus-forsker, vil du lægge dit engagement og arbejde der. Det vil gå ud over vores projekt og kunne aflæses som dårligere performance for mig,” siger hun, men tilføjer, at det er en hypotese, der mangler at blive undersøgt kvalitativt.

Karriere-spil: Juniorer må knokle

Læren, man som forsker kan drage af disse netværksanalyser, er en erkendelse af et netværksspil, man indgår i, som er en vigtig og uundgåelig del af det at gøre forskerkarriere.

”Man er nødt til at forholde sig strategisk til, hvem man samarbejder med, og overveje, hvor mange ressourcer din partner kan og vil lægge i et projekt. Som

ynge forsker må man forvente at bære hovedparten af arbejdsbyrden. Det skal man være bevidst om.”

Netværksanalysen er som nævnt lavet på baggrund af artikler skrevet af fysikere, men adjunkten genkender udmærket billedet fra det samfundsvidenskabelige område, hun selv tilhører.

”Inden for samfundsvidenskaben er der også en konsensus om, at juniormedarbejderne lægger de fleste timer. Det kan også til dels være rimeligt, for nogle gange kan en dygtig professor gøre samme indsats på meget færre timer. Typisk er det dem, der sælger projektet og rejser pengene,” forklarer hun.

Udlændinge mere status-beregrende

Hun er dog ikke selv stødt på danske forskere, der konsekvent sætter store hold af ph.d.ere i arbejde for at optimere forskningsproduktionen. Heller ikke selv om det i princippet kunne være gavnligt både for senior- og juniorforskerne set ud fra en statusmæssig betragtning.

”Jeg tror måske, der er noget udansk over det her hierarki. På CBS har vi mange udenlandske ph.d.-studerende, og de går til jobbet på en lidt anden måde end danskerne. Hvor danskere er meget lystbetonede, har udlændingene en lidt mere pragmatisk tilgang, hvor de tænker: hvem af de store professorer vil arbejde med mig, og hvordan kan jeg så bidrage? Du vurderer status-aspektet højere. Det lystbetonede passer måske godt med vores forestilling om, hvad et ph.d.-projekt skal være. Men jeg tror faktisk, man lærer mere af den anden 'mesterlære'-tilgang.”

lah

Kristina uden netværks-medicin

To små børn gør det svært at opdyrke det globale forskningsnetværk. Så må sociologen Kristina gøre det hjemmefra

Selv om Adjunkt Kristina V. Andersen i sine analyser dokumenterer, hvor meget netværk og samarbejdsrelationer betyder for ens status i forskerverdenen, er hun selv eksemplet på, at man godt kan tilkæmpe sig en plads i systemet, selv om man ikke følger karriereplanlægger-guiden slavisk. Hun er adjunkt i et tenure-track på CBS, som giver hende gode muligheder for at lande i et lektorat.

”Jeg har været heldig at havne i et godt forskermiljø allerede som forskningsassistent efter min kandidatgrad. Og så har jeg formentlig klaret mig godt, fordi jeg har lavet ting, folk synes er spændende,” siger hun, der er kandidat i sociologi fra KU og har taget ph.d.-graden på CBS.

Skulle hun have fulgt opskriften, burde hun først og fremmest have rejst mere ud til konferencer og knyttet kontakter til andre forskere.

”Man går jo ikke bare hen og sampublicerer med folk, man ikke kender. Typisk begynder det med, at man mødes ved konferencer, diskuterer hinandens papers. Måske spiser man middag sammen eller drikker nogle øl. Men jeg har to små børn, så jeg har ikke kunnet bo i en kuffert. Jeg er måske lidt som kræftforskeren, der ikke selv får lavet den motion, hun burde.”

Netværksarbejde på hjemmefronten

Kan man ikke rejse meget, kan man kompensere og skabe netværk på andre måder. Kristina V. Andersen har stået for arrangementet af en seminarrække på instituttet, hvilke også indebærer at man tager sig af de udenlandske gæsteforelæsere og eksempelvis spiser med dem. På Institut for Innovation og Organisationsøkonomi har man desuden systematiseret, at man kan booke sig ind til møder med de udenlandske forskere, der kommer på besøg. En måde at sikre, at instituttet får mest muligt udbytte af de besøg, man selv finansierer, fortæller hun.

Målt på hendes egen analyse af forskere med høj/lav status vurderer Kristina V. Andersen, at hun selv er ved at kravle ind i et midterfelt:

”Jeg arbejder i et andet projekt sammen med en amerikansk professor. Og

Modelfoto

der er det mig, der analyserer data, mens hun kaster guldstøv over projektet. Men når jeg arbejder med ph.d.ere er det mere mig, der går foran i styring af det konkrete

projekt. Men ikke mere end at jeg selv også sætter mig ned og skriver en masse tekst.”

Indadvendte film- og forsker-netværk

Inden Kristina Vaarst Andersen kastede sig over netværksanalyse blandt forskere, foretog hun i sit ph.d.-projekt nogle af de samme analyser i filmbranchen.

Og selv om den tørre, saglige forskerverden umiddelbart ikke ligner den kulørte filmbranche, er der flere lighedspunkter. Begge steder spiller hierarkier, netværk og de rette forbindelser en vigtig rolle for at kunne realisere sig selv og sine projekter. Men der ligger et lille paradoks i dette, for jo mere centralt man har fået sig placeret i et netværk, jo mere orienterer man sig indad.

”Vi kunne se på forskerne, at når de var meget centrale omkring den her netværks-facilitet, begyndte de at skrive til andre forskere på faciliteten, frem for til et bredt publikum,” fortæller Kristina V. Andersen.

Det samme gør sig gældende i den danske filmbranche. Nogle personer – for eksempel filminstruktører eller producenter – er særligt anerkendte og vellidte, fordi de laver film, som tjener godt i danske biografteater. Effekten bliver selvforstærkende – filmskabernes status

beror på, at de sælger godt i Danmark, hvorfor de forsøger at lave film, der sælger godt i Danmark.

”Hvis du er central i netværket, er det vigtigt for, hvor mange der ser dine film i DK. Det er også vigtigt eksempelvis for dit distributionselskab, der skal sørge for, at filmen bliver vist. Det viser sig bare, at film, der er populære i Danmark, sjældent bliver særlig populære i udlandet. Men distributørerne bliver ved med at satse på de samme folk, måske fordi de er lidt forblændede af, at det er store stjerner i Danmark – deres parametre bliver tendentiøse.”

På samme måde kan det være uhenigtsmæssigt, hvis forskningsmiljøer lukker sig om sig selv.

”Det ene er formidlingen til den brede befolkning, som er vigtig. Det andet aspekt er udvekslingen mellem forskningsfelter. Eksempelvis hvis jeg forsker i status-dynamikker, og de eneste, der læser mine papers, er andre, der forsker i status-dynamikker. Det er altid et godt parameter, om andre kigger med i det, man laver,” siger Kristina V. Andersen.

Klynge-vejledning

– succesfuldt opgør med vejlednings-dogme. Her slipper man for at gentage de samme ting fem gange

Det lugter af spareøvelse og rationalisering: få fem specialevejledninger, betal for en. Men for **adjunkt ved KU-psykologi Janni Niclasen** er klyngevejledning af specialestuderende ikke et spørgsmål om flere fluer med et smæk. Det handler simpelthen om mere effektiv og udbytte-rig vejledning.

”Man vinder enormt meget. De fejl, de studerende kommenterer, når de giver feedback på hinandens oplæg, er ofte de samme fejl, de selv laver. Så der ligger en masse ekstra læring. Og så bliver de holdt til ilden af at kunne sparre med hinanden i løbet af hele specialeskrivningsproce-sen. De laver Facebook-grupper og mødes med hinanden imellem de enkelte vejledningsgange. Det er en kæmpe styrke,” fortæller hun om sine erfaringer.

Middel mod specialesump

Janni Niclasen har altid været glad for at vejlede. Men efterhånden blev hun træt af at forklare de samme grundlæggende for-malia omkring specialeskrivningen igen og igen ved hver ny specialestuderende. Og så valgte hun at bruge projektet i sit adjunkt-pædagogikum til at afprøve klynge-vejledningen. Dels for at udnytte vejledningstiden bedre, dels for at klyngerne kan danne grundlag for arbejdsnetværk.

”På det tidspunkt var der meget snak om fremdriftsreformen. Jeg er absolut ikke tilhænger af reformen, men omvendt må man jo erkende, at den er indført. Og jeg havde en hypotese om, at klynge-vejledning kunne være en metode til at undgå, at de studerende ville ryge i specialesump,” fortæller Janni Niclasen, der oplevede så stor positiv effekt af forsøget, at hun siden har gjort klyngevejledningen til standard, både i vejledning af specialer og bachelorprojekter.

At skulle modtage specialevejledning sammen med andre studerende er et voldsomt brud på traditionen omkring det intime rum, hvor kun vejleder og studerende er til stede. Og det kan virke angstprovokerende for en studerende, der skal i gang med en helt ny type opgave, at skulle dele sin usikkerhed og sine fejltrin med medstuderende. Derfor lægger

At vejlede specialestuderende i klynger giver dem et arbejdsnetværk, der kan hjælpe dem uden om specialesumpen, mener adjunkt Janni Niclasen.

Janni Niclasen meget vægt på at opstille spillereglerne og skabe et fortroligt rum i klyngen.

Vigtigt at etablere fortrolighed

”Den første vejledning er alfa og omega for, hvordan det videre forløb bliver. Jeg bruger enormt meget tid på at tale om, at det, der siges i klyngen, bliver inden for klyngen. Det kan være sårbart for de studerende, hvis de ikke ved, hvordan de skal gribe tingene an,” fortæller hun.

Selv om hun som udgangspunkt ikke giver personlige vejledningstimer, holder hun det imidlertid åbent at tage korte seancer med studerende på tomandshånd, hvis hun vurderer, at der er et særligt behov.

”Hvis jeg kan se, en studerende er gået i stå eller er særligt presset, stresset, eller deprimeret, så tilbyder jeg et kvarters individuel vejledning, som er meget målrettet omkring, hvordan man specifikt kommer videre. Det tager ikke meget af

min tid, men det kan være utrolig effektivt og medvirke til, at den studerende hurtigt kommer tilbage på sporet.”

Forudsætter den rette indstilling

Janni Niclasen har som del af sit adjunkt-pædagogikum-projekt interviewet deltagerne og fået reaktioner på vejledningsformen. Og det har hun også gjort i forbindelse med vejledning af et hold af bachelor-studerende. Mange fortalte, at de som udgangspunkt foretrak at få individuel vejledning. Men efterfølgende var de typisk glade for det fællesskab, der var opstået i specialeklyngen, som alternativ til den ensomme proces, det at skrive en større opgave ofte er.

Men metoden er ikke ufejlbarlig. For klyngevejledningen kræver, at de medvirkende studerende har den rette indstilling.

”De, der er med på den, får meget ud af klyngevejledning, men nogle gange sidder der studerende, der ikke vil engagere sig. Jeg kan for eksempel mærke, at nogle

har brugt meget lidt tid på at forberede sig på at give de andre feedback, eller de sidder med deres computer og er tydeligt uopmærksomme, mens andre fremlægger,” fortæller Janni Niclasen, der ikke umiddelbart har den gyldne løsning til dette, ud over at man fra starten bør være tydelig om, at klyngevejledning er en præmis.

Som sagt har det aldrig være hendes udgangspunkt, at der skal spares timer på denne form for vejledning.

Opgør med ensomt arbejde

På Institut for Psykologi får en specialestuderende 6 timer på et semester. Så med de maksimalt fem studerende i en klynge, giver det altså 30 klyngetimer, der kan fordeles.

”Det er ikke hensigten at spare timer, og jeg synes ikke, det skal være det. Jeg giver samme mængde vejledning som før. Men det, at man skal bruge mindre tid på formalia, gør, at man kan gå i dybden med andre ting. Og så bliver antallet af konfrontationstimer for hver studerende meget større.”

FORSKERforum har tidligere skrevet om, hvordan forskelle på gennemførelstider på henholdsvis de våde og tørre områder på universitetet kan tilskrives forskellige traditioner omkring det at sidde alene med et projekt eller arbejde som del af en gruppe. Blandt andet mente **ph.d.-skoleleder på KU-Hum’ Sune Auken**, at humaniora med fordel kunne se på de våde områders traditioner for at arbejde i større grupper.

Og Janni Niclasen er helt enig i, at det ensomme specialearbejde på HUM og SAMF er en tradition, man med fordel kan gøre op med.

”Man læser på universitet for at lære noget. Og det at være del af nogle fora, hvor man kan diskutere stoffet, giver immervæk mere læring end at sidde alene. Jeg tror gennemførelsesraten vil være højere, men jeg tror også, læringskurven vil stige.”

lah

KU-Psykologi: Obligatorisk klyngevejledning

Fra 1. januar skal alle psykologi-specialestuderende på KU vejledes i klynger – en ændring, der dog hverken er populær hos studerende eller vejledere

Det er slut med den traditionelle specialevejledning for studerende på Institut for Psykologi på KU. Efter årsskiftet skal mindst halvdelen af vejledertimerne afholdes som klynge-vejledningsmøder med andre specialestuderende. Modellen ligger ikke fast, men der bliver tale om, at enten 4 eller 3 af de i alt 6 vejledertimer skal foregå som klyngemøder. Klynge-deltagernes timer lægges til gengæld sammen, så de studerende i realiteten får væsentlig længere konfrontationstid med vejlederen.

Det er en beslutning, der blev taget for to år siden, blandt andet efter inspiration fra statskundskab, hvor man har en lignende ordning, men som altså først er klar til at blive iværksat ved årsskiftet.

”Der var flere grunde. Tiden til speciale bliver mere og mere begrænset. Og så havde vi overvejelser om, at de studerende, der har mest vanskeligt ved at skrive og færdiggøre specialet, har gavn af gruppen. Siden er der også gjort erfaringer, der viser, at nogle studerende ender med at være mere tilfredse med klyngevejledning end individuel vejledning. Så man kan sige, at argumenterne er kommet til hen ad vejen,” fortæller studieleder **Torben Bechmann Jensen**.

Studieleder: Ikke spareøvelse

At indføre klynge-vejledning er dog ikke et ønske, der udspringer fra hverken studerende eller vejledere. Tværtimod er der bred utilfredshed med beslutningen. Det lægger studielederen ikke skjul på.

”Der er nogen modstand. Det skal man ikke negligere. Man har været vant til individuel vejledning, som man gerne

vil holde fast i for at holde vejlederen for sig selv. Jeg forstår også studerende, der gerne vil have et tæt og personligt forhold til vejlederen. Det, man glemmer, er, at man også kan få gode input fra sine medstuderende. Det kan også handle om at nogle synes, det er mindre fleksibelt, fordi man som vejleder skal vejlede op til fem studerende i en klynge. Det kræver mere planlægning og fastere rammer.”

Torben B. Jensen slår fast, at der ikke er tale om besparelser. Der vil blive tildelt lige så mange vejleder-timer på studerende som hidtil. Omvendt forestiller han sig ikke, at det vil kræve mere forberedelsestid fra vejledernes side.

Kunne der på sigt ligge et besparelspotentiale i klyngevejledning?

”Man kan måske godt forestille sig, at vi lavede en nænsom nedskæring, hvor vi tilbyder mindre vejledning, men opfordrer de studerende til at bruge hinanden mere. Men for os vil det være lidt op ad bakke, for vi kan ikke tilbyde de fysiske rammer for klyngearbejde. Vores lokaler er i forvejen meget booket, og vi må i øjeblikket konstatere, at færre og færre af de studerende opholder sig på instituttet.”

Er modstanden udtryk for et dogmatisk syn på specialevejledning og vejlederrollen?

”Det stiller nye udfordringer og krav, som man ikke har været vant til. Så det kan godt være en udfordring for nogle, at vejlederrollen skifter lidt. Men jeg har fuld tiltro til, at vejlederne vil kunne det og også vil komme til at sætte pris på det,” svarer studielederen, der tilføjer, at fokus nu er på at klæde underviserne bedst muligt på til den nye form for vejledning.

JOANNA WILLIAMS: Friheds-fundamentalist

”Jo. Jeg betragter mig selv som akademisk friheds-fundamentalist. Uden at provokere eller fornærme for provokationens egen skyld, mener jeg, at det er Academics’ - universitets-lærernes / -forskernes - opgave gå foran i at fremsætte kritiske, kontroversielle og provokerende ideer for studerende, for kolleger og for offentligheden. De kyn-dige og vidende bør udfordre til debat i stedet for at bidrage til en tavshedskultur”, siger den **engelske videnskaber Joanna Williams**.

”Men der sker en meget uheldig søgen mod konformitet og selvcensur. Der sættes begrænsninger op for Academiens sandhedssøgen og sandhedstjek. Man risikerer stigmatisering, hvis man fremsætter kontroversielle ideer, der støder politiske, sociale eller moralske værdier”.

Selv provokerer hun med skarpe vurderinger på forskningsmiljøer og vidensproduktion. Efter senest at have været programdirektør på et masterstudium på Kent University, tog hun konsekvensen af sin kritiske holdning til Academia og trak sig. Nu har hun en 1/5-stilling på Kent, med ’onsdag som arbejdsdag og tilgængelig for henvendelser’, som der står på hjemmesiden. Ellers er hun en aktiv uddannelsesredaktør på netmediet SPIKED-online.com.

FORSKERforum har interviewet Joanna Williams i forlængelse af hendes seneste bog **’Academic Freedom i an age of conformity’**. Interviewet er sammenfattet i fire hovedpåstande.

PÅSTAND 1: Forskeres moralsk kujon-adfærd ...

Man skal slås for sin akademiske frihed, men alt for mange dukker sig, mener videnskaber Joanna Williams:

”Vel er der enkelte højprofilerede Academics, som holder fanen højt og fastholder retten og pligten til ubegrænset akademisk frihed. Men de har det svært i et klima med nytteorienteret (utilitaristisk) universitetspolitik. Og de bakkes ikke op af langt hovedparten af forskere og lærere i sektoren, som ikke gør noget for at teste grænserne og slås for deres akademiske frihed. De laver selvcensur ved at tilpasse sig paradigmer og konsensus”, forklarer hun.

”I dag er der stor tilbageholdende i Academia hvad angår lysten til at sige noget som helst kontroversielt. Alt for mange bøjer sig for, at det forventes af dem, at de demonstrerer forståelse for studerende, bevillingsgivere, redaktører, ledere og administratorer. De drives af to faktorer: En moralsk kujon-adfærd. Og mangel på forståelse for, at højere uddannelse har et overgribende formål, nemlig videnskabelig sandhedssøgen og videregivelse af kritisk viden til studenterne og eftertiden”, forklarer hun.

Tavshedskultur om det kontroversielle

”Desværre betyder kujon-adfærd en erosion i, hvad akademisk frihed faktisk bør være. Det giver frit spil for forskningspolitikere og -managere til at gøre akademisk frihed til et tomt retorisk slogan baseret på dens formelle og ideelle status. Den tomhed påtales ikke af det store akademiske forskersamfund, for de fleste er forvirrede over, hvad ’akademisk frihed’ egentlig er. Derfor har Academia svært ved – individuelt og kollektivt – at holde denne fane højt ...”, forklarer hun.

Og det er især de ældre og erfarne Academic’s, som står med ansvar for at forsvare den akademiske autonomi: ”De yngre er undskyldt af, at de er i en svær karrierestart. De skal konkurrere om (faste) stillinger i et miljø med uklare standarder, samtidig med at de skal etablere sig med familie”.

PÅSTAND 2: Videnskabens sandhedssøgen

Mens nogle kulturvidenskaber mener, at verden er pluralistisk og der er ingen absolutte sandheder, så insisterer Williams på at der findes ”videnskabelige sandheder”, som Academics har pligt til at søge. *Men hvornår overgår noget fra at være en ide blandt mange til at få status som fastslået ”videnskabelig sandhed”?*

”Jeg tror på argumentets og den videnskabelige debats magt. Akademisk frihed betyder ikke, at al viden er ligeværdig og tilmed lige interessant – det modsatte er tilfældet. Akademisk frihed betyder, at de bedste ideer og argumenter over tid vinder over andre og bliver ’sandhed’, lyder hendes svar.

Som eksempel henviser hun til videnskabshistorien om kreationismen (= den religiøse forestilling om jorden og mennesket er skabt af en guddommelig kraft og ikke ved naturlig udvikling): ”De rationelle ideer vinder i den frie akademiske debat, som over tid har underkendt kreationismen, og gjort evolutionen gjort til ’sandhed’. Kreationister må derfor gerne fremføre deres sag - dog ikke på uni. Her har vi viden nok til at sige, at den debat er slut – evolutionen vandt...”

Men hvad så med den seneste store videnskabelige tvist om global opvarmning: Er der så stor konsensus, at man skal forbyde klimaskeptikerne adgang til uni’?

”Nej, klimaskeptikerens indlæg bør fortsat debatteres. Det kan godt nok bevises, at de globale temperaturer stiger, så det er ’videnskabelig sandhed’. Men det kan ikke bevises – der er fortsat uenighed i videnskaben – i hvor høj grad det skyldes menneskelig påvirkning...”

Som frihedsfundamentalist er hun derfor uenig i ekskluderingen af Bjørn Lomborg fra miljødebatten: ”For tvivlen og debattens skyld burde Bjørn Lomborg have en platform at tale fra, i stedet for at han udelukkes, som det skete, da hans miljøinstitut i Australien blev lukket efter protester mod hans ’miljøregnskaber’...”

Om-defineret akademisk frihed

”Min pointe er, at videnskabelig viden kun skal vurderes på basis af sin intellektuelle styrke - og der må ikke indgå en intellektuel relativisme på normative eller politiske præmisser”.

Hun mener, at der er sket en erosion, hvor akademisk frihed ofte relativiseres i handler med omverdenen, så målet ikke er den klassiske sandhedssøgen (”truth”). Ofte får det moderne uni’ funktion som en postmoderne markedsplads, hvor der fremsættes konkurrerende, pluralistisk ’viden’, hvor noget ikke er mere gyldigt end andet: ”I det univers reduceres akademisk frihed i bedste fald til et individuelt, subjektivt og moralsk anliggende, som det er op til den enkelte forskers samvittighed at definere. Her er akademisk frihed ikke et kollektivt projekt, men et tomt retorisk slogan”, mener hun.

PÅSTAND 3: Selvcensur som trussel indefra

Som trusler mod den uniernes autonomi og den akademiske frihed henvises der ofte til pres fra eksterne interesser, økonomi, managerisme, erhvervslivet eller regeringens politik. Men i USA og England er truslerne indefra ofte lige så store:

”Der er stærke interne kræfter – bl.a. fremført af studerende – som stiller krav om, at undervisningen og forskningen skal leve op til bestemte samfundspolitiske normer, fx i spørgsmål om køn, race eller miljø. I praksis er det et krav om relativisering af den akademiske frihed. Nogle paradigmer lægger sig hen over, bestemte forestillinger tilkendes en privilegeret status. Det fører til konsensustænkning, helt i modstrid med akademiske krav om kritik, modsigelse og debat”.

I USA og England søger ’politisk korrekte’ interessegrupper at lægge sporet for, hvad Academia skal, må og ikke må. Det sker typisk igennem krav om, at underviserne skal have en særlig stemme og privilegeret adgang. ’Inklusivitet’ og ’environmentalism’ skal indgå som kriterier ved udvælgelse af undervisning og forskning.

”Inddragelse af bestemte værdier og hensyn til race og køn, klasse, sexualitet eller miljø lyder jo positivt. Men ved at anerkende den relativisering, anerkendes en indsnævring af den akademiske frihed. Der lægges op til en instrumentalisering af videnskaben til bestemte formål. Værdierne bliver i værste fald markører, som retfærdiggør en indsnævring og som legitimerer censur og selvcensur”, forklarer hun.

Læreres selvcensur forstærkes af, at de studerende er blevet konsumenter, som skal stilles tilfredse. Det fremmer en konsensus-søgende læreradfærd.

Men det var helt i strid med ægte akademisk frihed, da studerende fik afløst en forelæsning med den kontroversielle kønsdebattør Germaine Greer på et engelsk universitet. Eller når Bjørn Lomborg forhindres i at fremsætte sine alternative ideer om miljøregnskaber.

Kritik: Williams ignorerer magtforhold

Store grupper af politikere, managers og såmænd også i forskersamfundet har markeret uenighed med Williams fundamentalistiske tilgang til den absolutte akademiske frihed. Fra dele af forskersamfundet argumenteres ’politisk korrekt’ med, at ved at fastholde et begreb om ubetinget ’akademisk frihed’ på ideernes markedsplads, vil dominerende sociale grupper ’viden’ og ’værdier’ overtrumfe

og ekskludere mindre magtfulde grupper.

”Den tilgang er efter min mening båret frem af, at nogle ideer race, køn, sex eksklusion og miljø tilsyneladende er så farlige eller ukorrekte, at offentligheden skal beskyttes mod dem ...”, mener Williams. ”Men det er ikke ægte akademisk frihed, når nogle vurderinger ikke må fremsættes eller at der skal indlægges begrænsninger i sprog eller vurderinger”.

PÅSTAND 4: Umærkelig erosion af frihedsstandarder

Når der sker en erosion i rammerne for akademisk frihed med henvisning til politisk definerede må / må ikke, sker der en reduktion af videnskabelig sandhed til som noget, der forhandles.

”Videnskab er ikke bare en postmoderne sag, hvor der kan gribes varer ned fra alle hylder. Det skal være et centralt orienteringspunkt, som holdes ved lige, diskuteres og forsvares. Der må ikke ske et værdiskred, hvor politiske og moralske værdier sniger sig ind og få deres eget liv som en del af måden at forvalte videnskab på”, mener Williams.

Værdiskred sker ikke kun på de mest ’normative videnskaber, samf’ og hum’. Det lurder inden for alle professioner, om det så er it, nano-biologi, information, kompetencer og ”human kapital”. Det er teknologisk prægede videnskaber, som er nemme at instrumentalisere til bestemte samfunds- eller nytteformål. Og forståelsen for videnskabens samfundsrolle og akademisk frihed er traditionelt lille blandt forskere på disse felter.

Det er blevet en voksende del af tidsånden, at videnskabssamfundet har bøjet sig for instrumentalismen: ”I 2003 var det stadig opsigtsvækkende, at den engelske uddannelsesminister kaldte (humanistisk) viden for sin egen skyld for ’en smule underlig’. Sådan er den offentlige diskurs ikke længere. Nu anerkendes den instrumentelle tilgang uden videre”.

Venstreorienterede og nytteorienterede mødes

”Uden at protestere tilpasser Academia sig en omformulering af ’viden’ (knowledge) til at betyde kompetencer eller færdigheder (skills). Men at tilegne sig personlige færdigheder er ikke det samme som at få voksende viden, som ofte bidrager til at individer overskrider sine grænser og giver dem en forståelse for bredere relationer i samfundet”.

Videnskaben bliver umærkeligt instrumentaliseret. Når forskerverdenen ikke holder fast i videnskabens autonomi og den frie tænkning, bliver den et let offer for politikere, teknokrater og managers til at snige nyttetænkning (utilitarisme) ind i form af krav til erhvervsorientering, relevanstænkning, innovationskrav mm. Derfor indgår nyttetænkningen som primært krav i udformningen af uniernes uddannelser, rettet mod instrumentel læring eller ’employability-kompetencer’.

Og her sker der så et ironisk forskningspolitisk træf, hvor venstreorienteres retfærdighedssøgende (”Forskning for folket”) mødes i enighed med de højreorienteres nytte- og erhvervslivs-dagsorden. Enigheden handler om, at videnskabelig sandhed og akademisk frihed er noget relativt.

jo

Ord kontra materie

Williams bebrejder 60’er-generationen, at de bidrog til en forestilling om, at ord skaber realiteten; at vocabular er så magtfuldt, at det konstruerer éns virkelighedsopfattelse. Eller værre: Art ord skaber virkeligheden!

”Selvfølgelig betyder sproget noget. Men det har nu fået en ekstrem betydning i nogle videnskaber, at det er meningsforstyrende. Det overskygger fuldstændig og bidrager til at ignorere de materielle omstændigheder, fx kvinders og sortes lige rettigheder hvad angår loven, ret til uddannelse, arbejde og løn osv. Det var også, hvad de oprindelige sorte og feminist-bevægelserne krævede – og sproget var mindst bekymring. Ligesom fornærmende sprogbrug og debatter om ’neger’ er af mindre betydning i dag, efter min mening, for det får os til at overse vigtigere spørgsmål...”

KILDER: Interview med udgangspunkt i Williams’ bog: Academic Freedom in an age of conformity (Palgrave 2016).

Fra menig til forskningsleder

Forskere oplever springet fra menig forsker til gruppeleder som noget af det barskeste i deres arbejdsliv. Nogle oplever det som at gå fra kammeratskab og intens forskning til medarbejderhåndtering over forvaltningsopgaver til strategisk positionering. Her er ingen komfortzoner. Man er på dybt vand og ganske alene om at tage beslutninger. Her er tre erfaringer fra det engelske.

3 ESSAYS

Mentor for junior-forskerne

Det er noget af en omvæltning at skulle stå i spidsen for en forskergruppe.

Det uforpligtende kammeratskab fra postdoc-tiden synes meget langt væk, og midt i alt det spændende og uoverskuelige får man lyst til at gemme sig. Det skal man ikke. Man skal gå det i møde og være synlig, også når man føler sig utryg – man er nødt til at arbejde med sine kommunikationsfærdigheder, sideløbende med at man skal holde gang i forskningen.

Tag på seminarer og tilbyd selv at arrangere nogle. Du behøver ikke at vente på, at du har resultater klar. Du skal være velorienteret om igangværende forskning inden for dit felt – ikke kun i hovedtræk, men ned i detaljen – og du skal vide, hvor det passer ind i det store billede. Stil spørgsmål, tag noter. Læg mærke til, hvem der giver de bedste præsentationer, hvem der er forberedt, hvem der behandler sine medarbejdere godt, og hvem der står mest respekt omkring. Det er vigtigt hele tiden at opsøge mentorer, der kan hjælpe dig igennem de videnskabelige, professionelle og personlige aspekter i at stå i spidsen for en forskergruppe. At lade sig inspirere af rollemodeller er et væsentligt skridt i netværksetableringen.

Sørg for at holde møder med din institutleder, og notér dig krav og forventninger vedr. fastansættelse og advancement. Sammen med dine egne værdier udgør de rammen for, hvordan dit hold skal arbejde. Præsenter dig for personaleafdelingen og andre administrative enheder, du ikke kan klare dig uden, og lyt til det, de har at sige om, hvordan du bedst kan organisere gruppen. Derefter kan du begynde at tilknytte junior-forskere. Du skal være åben omkring alt, hvad der bidrager til, at man bliver en god forsker. Artikelskrivning, etisk adfærd,

“

Du skal være åben omkring alt, hvad der bidrager til, at man bliver en god forsker. Artikelskrivning, etisk adfærd, bevillingsansøgninger, økonomi, netværk

Kathy Barker

bevillingsansøgninger, økonomi, netværk. Lær fra dig, så andre kan få gavn af det og blive gode til det, de laver.

Leder du et laboratorium, skal du lade være med at negligere sikkerhedskravene – du risikerer at give det indtryk, at du er ligeglåd med dine medarbejdere. Som mødeleder skal du tage fat og sørge for, at tiden bruges effektivt: hold dig til dagsordenen, opfordr alle til at bidrage, og følg op med handling, hvor det kræves.

Det kan tage tid, inden din gruppe opnår den fornødne kritiske masse til, at forskningsmøder for alvor kan blive frugtbare, og derfor kan det give mening at holde fællesmøder sammen med en anden nyopstartet forskergruppe eller andre aktører inden for jeres område. Med den rigtige opbakning og supportfunktioner vil dine junior-forskere lære at analysere data samt give og modtage konstruktiv kritik.

Tidsskriftsklubber er også vigtige. At holde foredrag om en god forskningsartikel med interessante data kaster (med den rigtige vejledning) lys på, hvad der skal til, for at en artikel bliver god, ligesom det giver junior-forskerne mulighed for at lære, hvordan man taler til en forsamling og lytter til kritik uden samtidig at være tyngt af den følelsesmæssige belastning, det er at skulle præsentere sin egen forskning.

Du skal også selv lære at tage imod konstruktiv kritik og holde styr på dine

følelser. At miste besindelse over for dine junior-medarbejdere – eller omvendt at være overdrevent venlig over for dem – er unfair, fordi den ulige magtdynamik ikke tillader, at de kan være lige så fri med deres egne følelser. Det kan skabe uvilje og fortørnelse, og der kan gå år, før der igen kommer en junior-forsker og banker på din dør.

Det er givet, at der på et tidspunkt vil opstå konflikter, og du skal være parat til på forhånd at læse op om interessebaseret konflikthåndtering. En af de væsentligste årsager til, at gruppeklimaet bliver dårligt, er, at lederen ikke formår at skride ind, når der er problemer. Jo snarere du bliver fortrolig med at mægle i tilfælde af professionelle og personlige gnidninger, jo snarere får dine medarbejdere fornemmelsen af, at de kan stole på, at du tager hånd om deres fremtid i gruppen.

Når karrieren går på hæld, føler mange forskere, at hæder og sikkerhed i ansættelsen betyder meget mindre for dem end de menneskelige relationer, de har opbygget, og de junior-forskere, de har været med til at vejlede og være mentor for. Derfor skal du ikke være tilbageholdende med at realisere den indflydelse, du besidder. Selv om der er grundlæggende hensyn at tage med at opfylde krav til fastansættelse og advancement, betyder det ikke, at du ikke kan bedrive din videnskab, som du har lyst. Du skal betragte dig selv ikke kun som forsker og forskningsgruppeleder, men som mentor og global borger, ligesom du altid må optræde med integritet.

Professor KATHY BARKER,
University of Washington School of
Public Health, forfatter til bogen *At
the Helm: Leading Your Laborato*

Vær positivt forstyrrende

ingen gav mig råd, da jeg begyndte som leder af en uafhængig forskningsgruppe i 1994. Forventningen var vel, at man selv fandt ud af det hen ad vejen.

Universitetet var anderledes dengang. Og 20 år fra nu er det anderledes igen. Men nogle tips har jeg da samlet op:

Først **en advarsel**. Du får aldrig ledelseserfaring nok som menig forsker. Hvor mange år tager det måske at få 10 studerende igennem et ph.d.-forløb? Hver eneste ph.d.-studerende er et individ med sine egne særlige motivationer, måder at arbejde på og måder at tænke på. Selv om der dertil kommer en række andre personlige aspekter, kommer du udelukkende i kontakt med en meget lille delmængde af den mangfoldighed af mennesker, du skal arbejde sammen med i løbet af din karriere. Du er nødt til at udvikle din ledelsesstil, dine mellem-menneskelige egenskaber, på et meget begrænset erfaringsgrundlag. En smutvej kan være at læse op omkring, hvordan mennesker agerer i organisationer. Eller, hvis man har mulighed for det, tage en MBA eller lignende. Det gjorde jeg selv til sidst, men jeg ville ønske, jeg havde gjort det tidligere.

Som ny er det enormt vigtigt at finde **en mentor**, der nyder global respekt. Hvis vedkommende ligefrem kan gå ind i et samarbejde, er det virkelig godt. Da du sagtens kan være ansat samme sted igennem mange år, kan det også være nyttigt at finde ud af, hvordan institutionens økonomi og bureaukrati er skruet sammen, således at du ved, hvordan du kan arbejde mest effektivt inden for de udstukne rammer.

Medarbejdere i støttefunktioner skal du altid behandle som ligeværdige: Helt bortset fra, at det er indlysende korrekt, betyder det, at de bliver mere hjælpsomme over for dig. Og prøv at etablere nogle rigtige venskaber blandt dine akademiske kolleger. Det gør det nemmere, når det akademiske liv virker allermest trælsomt, og desuden giver det dig adgang til et lager af gode anekdoter om universitetets idioti og vanvid. Den

Foto: Colourbox

“

Du skal sørge for altid at være et – i positiv forstand – forstyrrende element i alt, hvad du gør. Prøv at gøre ting, der på en positiv måde udfordrer dit miljø og det system, hvori du opererer

Robert Bowman

slags kammerater bliver endog meget vigtige, hvis du følger mit råd og lader være med at læsse dine arbejdsmæssige problemer over på din partner – det er meget sundere at holde arbejdet og hjemmet adskilt.

Jeg vil lige advare imod, at du udvikler en besiddermentalitet omkring laboratorieudstyr – før eller siden opdager du lige pludselig, at du selv står og mangler. Samarbejd med kolleger, du kan dele med (og lad i øvrigt være med at opbygge arkiver og samle gamle test, for du får aldrig brug for dem. Bevar kun det allermest nødvendige).

Du behøver ikke holde dig til nærmiljøet, når du skal opbygge **alliancer**. Du skal være en flittig konferencedeltager, du skal rejse og træffe flere mennesker, end du tror, du har brug for at kende. Sandheden er, at man kan aldrig få venner nok i forskningsverdenen.

Det er også vigtigt at erkende, at der er visse valg, du træffer, som får vidtrækkende betydning for din karriere og dit liv i øvrigt. Som eksperimentel forsker, der har opbygget et stort laboratorium og taget imod udstyr til mere end 100 millioner kroner, er jeg ikke ligefrem blevet mobil. Så hvis du gerne vil bevæge dig rundt mellem institutioner, gør det tidligt – eller lav små forsøg!

Til sidst skal du sørge for altid at være et – i positiv forstand – **forstyrrende element** i alt, hvad du gør. Prøv at gøre ting, der på en positiv måde udfordrer dit miljø og det system, hvori du opererer. Jeg tilstår, at jeg tilbage i 1994 aldrig havde hørt om begrebet *positive disruptor*, men intet system, uanset hvor meget det udvikler sig, kan nogensinde få nok af at blive udfordret på den positive måde. Og så er det faktisk sjovt at komme med netop den slags input.

Instituttleder ROBERT BOWMAN
ved School of Mathematics and Physics,
Queen's University Belfast.

KILDE: THES.

Oversættelse: Martin Aitken

Udgiveradresseret maskinel magasinpost id-nr.: 42026
 Alt henvendelse: dm@dm.dk, telefon 3815 6676

Lær at sige nej

Hvad var det bedste råd, jeg fik, da jeg startede som leder af en forskergruppe, spørger lektor JOHN TREGONING, Faculty of Medicine, Imperial College London

Ligesom de fleste af mine kolleger fik jeg ingen råd overhovedet, da jeg startede. Jeg fik nøglerne til laboratoriet, en okay frokost, en computer, en lille smule penge til at starte op med, og så plads på et delekontor, hvor det hyppigste ord var ”fuck”.

Overdrivelse fremmer forståelsen, og det gør jo heller ikke noget, hvis det også er en smule morsomt, men jeg må indrømme, at jeg i virkeligheden fik to råd. Det ene var ikke specielt hjælpsomt, en anbefaling om aldrig nogensinde at påtage mig job som gruppeleder, fordi det var et job, der efterhånden var blevet mere og mere utaknemmeligt! Det andet, mere anvendeligt, var, at jeg skulle se at få læst Kathy Barkers bog *At the Helm: Leading Your Laboratory*. Det er en grundig og tankevækkende fremstilling, som kommer hele vejen omkring den akademiske erfaring, lige fra situationerne, du allerede har overvejet, til dem, du aldrig havde forestillet dig (og forhåbentlig aldrig nogensinde havner i).

I mangel på flere andenhandsanbefalinger, jeg kan formidle videre, kommer der her mine egne og væsentligste erfaringer:

Lær at sige nej:

Nye medarbejdere er jo en gave, når man har upopulære forelæsningsopgaver at dele ud af, ligesom man også kan læsse en hel masse skodforpligtelser over på dem, f.eks. repræsentant i arbejdsmiljøudvalget o.l. Lad være med at påtage dig alt muligt nyttearbejde bare for at holde dig populær. For ellers bliver det dig, der må sende aben videre til den næste generation.

Hvis du alligevel siger ja, så gør det ordentligt:

At være driftssikker er ekstremt værdifuldt. Kan man stole på dig, når varen skal leveres, er du med til at højne din profil på instituttet. Men pas på: Kompetence har det med at føre andre opgaver med sig.

Få dig en ven højere oppe i systemet:

Du får brug for nogen, der kan tale din sag – en, der ikke blot kan skaffe dig lokaler og adgang til udstyret, men også give dig kvalificeret vejledning og støtte dig i diverse udvalg.

Opbyg et brand:

Det kan godt være, det er et fyord i akademiske kredse, men branding er vigtigt, og er man først kendt som eksperten inden for et bestemt område, fører det til

samarbejdsmuligheder og konferenceinvitationer.

Sammensæt det rigtige hold (for dig):

Jeg er heldig og har et fantastisk hold. Men vælger du de forkerte personer, bliver kulturen giftig, og det kommer til at fælde dig. Den første, du ansætter, lægger linjen for resten af din tid. Skaf dig erfaring i interviewteknikker ved at sidde i ansættelsesudvalg. Tænk dig nøje om, især mht. hvilke spørgsmål du stiller, og hvad det er, de skal få frem. Vælg din første medarbejder med omhu.

Ret ryggen:

Du kommer til at begå fejl, masser af fejl. Det sker for selv den bedste. Det er en del af processen. Tilegn dig nogle metoder, så du kommer videre.

Vær en tiger:

Husk på, at du har gjort dig fortjent til stillingen pga. det, du har bevist, du kan. Pas på, du ikke bukkes under for distanceblænder-syndromet.

Nyd det:

Det akademiske liv er benhårdt, men der er også lyse stunder. Nyd dem.

Se andre gode råd s. 30-31.